

erdélyi Fiatalok.

A ROMÁNIAI
ÚJ MAGYAR NEMZEDÉK
FOLYÓIRATA.

SZERKESZTI:

LÁSZLÓ DEZSÓ

LAPTULAJDONOSOK:

Bíró Sándor, Debreczeni László,
Dr. Jancsó Béla, László Dezsó,
Dr. László Ferenc.

TARTALOM:

Balázs Ferenc transzilvánizmusa
(László D.)

DSIDA JENŐ

„Légy már legenda” (Biróné Váró Éva)

Bözödi György székely monográfiájáról (Dr. Jancsó B.)

Szabó Dezső nyitllevele „A magyar miniszterelnökhöz”

Szabó Dezső ítélete jogerőssé vált

Pályaválasztási tanácsadó az elhelyezkedési lehetőségek alapján (Denderle József, ifj. dr. Parádi Ferenc, dr. Hexner Béla, Knizsek Ferenc, Dr. Jancsó Béla, Dr. Török Bálint, Dr. László Tibor, Dr. Bereczky Ernő és Dizmacsek Tibor közleményei.)

A „fiatal írók” mozgalmához
Szemle.

CLUJ, 1938.

IX. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM.

Inregistrat sub Nrul curent 31-1938

„Jövőnek magját hordozom...”

Egy éve temettük el falujában Balázs Ferencet. Nem jól mondtuk. Nem Balázs Ferencet temettük el, csak a testét.

Mert el lehet temetni azt a hatalmas szellemet, amely a megismerés szüntelen szomjúságától hajszolva, végigszagdolt tudományokon a végtelen igazságért és azután a végtelen igazságok véges földi alkalmazását kutatva, bejárta a kerek világot? Elmulhat az a fanatikus akarat, amely a világból szülőföldjére visszatérve, a megvalósítás szüntelen szomjúságában teljesebb, egészebb emberi életet törekedett kialakítani az élet új ös-sejtjében: a faluban? És feledésbe merülhet-e az önfeláldozás, amellyel úttörő munkáját végezte, amellyel önmagát felemésztette?

A Balázs Ferenc-i szellem nem halt és nem halhat meg. Nem közösség és nem nép az, amely nem emlékezik és nem tartja számon az érte elvégzett munkát. Nem közösség, nem nép az, amely nem ismer, nem ismeri helyzetét, nem veszi számba az eredményeket, amit legjobb fiai életük feláldozásával számára kialakítottak.

Nem lennének nép, nem lennének közösség, ha elfelejtették azt a végzett munkát, ha nem vennék számba azokat a gondolati és gyakorlati eredményeket, amelyekben Balázs Ferenc élő lelke megvalósult és jelen van közöttünk. És nem lennének nép és közösség, ha gondolataiban, félbenmaradt terveiben és mindenekfelett, ha erkölcsi példaadásának értelmében: az áldozatban meg nem látnók a jövőnek azon magjait, amelyeket hordozott. Az adottságaink és természeti sajátságaink szerint való életépítés: – a kis feladatokon át megközelítendő teljesebb, emberibb élet, mely egyben mélyebb, egyetemesebb magyarság is, – az elméletek merevsége helyett az élet mély törvényei szerint igazodó, de meg nem szűnő kezdeményező erő, – a lelkek érzelmi befogadóképessége szerint meginduló társadalmi szervezkedés; – az egymással szerves elválaszthatatlanságban élő egyén és közösség, – lehet-e jövőt csak elképzelni is ezek nélkül az életigazságok nélkül, amelyeket Balázs Ferenc gondolatai, tervei, munkája ábrázolnak?

És lehet-e jövőt építeni a lélek nélkül, amely meglátott céljai szenvedélyes hűségében magából minden mulandót odaad s – lehet jövőt továbbfolyó jobb életet építeni az áldozatnak lelke nélkül, amelyet Balázs Ferenc lelke sugároz?

Mi, akik munkatársai és barátai voltunk, akik ugyanazért az emberi és transzilvániai magyar életeszményért küzdünk, szent kötelességünknek tartjuk, hogy számbavegyük és felmutassuk Balázs Ferenc ránk hagyott örökségét, – hogy harmadik nagy útjára elindulni segítsük Balázs Ferenc lelkét, hogy elültessük közössége, a mi közösségünk talajába és kicsirázni segítsük a jövőnek azon magvait, melyeket hordozott.

Dr. JANCsó BÉLA

Balázs Ferenc gondolataiból

„Hiszem, hogy a világ nem a véletlenségek láncolata. Hiszem, hogy minden valamiért van.... Hiszem, hogy a világcél megvalósítása sok apró szándék, embrenyi akarat kiteljesedésén keresztül munkálkodik, hogy minden nemzetségnek, minden egyénnek a végtelen lánc egy szemének a kikovácsolása jutott osztályrészéül. Hiszek ebben a feladatban, az én külön kis célomban. Legelőször is az egyéniséget, a világot tükröző harmatcseppet akarom tisztává és teljessé tenni. Nem fojtom el az én sokrétegű személyiségem egyik megnyilatkozását sem.... de igyekezem minden kívánságomat, vágyamat, ösztönömet, rángásomat összhangba hozni az én eddigelé kifejlődött legmagasabb, legértékesebb tulajdonságommal. Ezenkívül arra töreksem, hogy másokkal, testvéreimmel a közös társaságban kiépítsem a szeretet kapcsolatait. A békességet mindvégig megőrizni kívánom s azokkal, akikhez ölelős, forró szeretet köt, közös érdekeink közös szolgálására szövetkezem. Hiszem, hogyha az én kicsi célomat az én rövid életemben megvalósítom, valamit tettem, aminek magában is értéke van s aminek értelmét a halál sem tudja elvenni.

Hiszek az ember méltóságában s ha magát a világcéllal azonosítja: az akarata szabadságában. Hiszem, hogy az én igazi énem akarata az az akarat, amelyik a világcélban jut kifejezésre s hogyha a világcélt követem, a saját akaratomat követem. És hiszem az Istent.... Ne kérdezzétek, hogy mit jelent nekem ez a szó. Nekem olyan az, mint a *jaj* a szenvedőnek, az *oh* a meglepettnek, a kacagás az örvendezőnek: mindent kifejt, mert semmit sem mond. Én nem szállok vitába, nem állítok, nem bizonyítok, következetes nem vagyok, okokat nem hozok föl, én csak sóhajtok, sírok, ujjongok, lelkesedem: Isten.

A vallás megadja az én életem célját, a tudomány hozzásegít az eléréséhez, a művészet alkalmat ad, hogy benne gyönyörrel elmerüljek. Az én imigyen teljessé váló életemben várom Istent, hogy kinyilatkoztassa magát.”

A „Bejárom a kerek világot”-ból.

„Nem adok igazat azoknak, akik szerint az emberiségen csak egész egyetemességében lehet segíteni.... Ha mellettem minden faluban azok, akik most nagy politikát akarnak űzni, letelepednének a kicsi feladatokhoz s azokat elvégeznék

becsületesen: többre haladnánk. Ez volna az igazi egyetemesség, a jól megmunkált kis földek összesége a világ.”

„A rög alatt”-ból.

„.....A pap az emberek fizetett szolgája.... A próféta az Isten szolgája. Nem tartják, nem fizetik, feltolja magát, nem tágit, szól alkalmas és alkalmatlan időben. Megzavarja az emberek boldogságát, itéletet hirdet. Az isteni élet fáklyavívője. S az isteni élet meg nem álló, folyton előre néző fejlődés. Kilendíti az embereket a megszokott kerékvágásból. Mindig a jobbat követeli. A hagyományokat alapul használja, nem törvénynek. Az emberek kívánságát az isteni akarathoz méri.

Lelkész vagyok: egy kicsit pap: nagyobb részt próféta.... Szólok az igazságot, hirdetem az igazibb, teljesebb, istenibb élet szükségességét, akár élvezik beszédeimet a hivek, akár nem.”

„A rög alatt”-ból.

„Az én népfőiskolám nem ismeri sem a gyűlöletet, sem a babonát.

Be könnyű volna itt is és be könnyű máshol felkorbácsolni az emberek vérért. Magyarságot fujni beléjük, hogy gyűlöljék a mást és babonásan higgyék: a magyar a föld legelső népe. A dánt is ez mozgatta meg a múlt évszázadban. A dán népfőiskolák az ifjúság tömegére hatnak, mert fajimádók a lélek gyökeréig. Hát én nem lehetnék körülrajongott vezetője a transzilvániai magyarságnak, ha a faji önhittség elavultságának hizelegni tudnék a bár egy cseppje felfedezhető lenne bennem a hódító faj elleni megvetésnek és gyűlöletnek? De rossz magyar vagyok, mert úton-útfélen, előadó termekben, templomokban, népes gyülekezetek előtt a hibákat együtt látom meg az erényekkel s mindezen megbecsülését hirdetem.

Nem, az én sorsom már csak ez s lenni kevesek megértettje, többeknek kovász, sokak lelkében tövis. Jövőnek magját hordozom, nem a jelennek véres testét.”

„A rög alatt”-ból.

Balázs Ferenc a transzilvánizmus szolgálatában

Nem könnyű feladat a cimben jelzett kérdés megoldása. Mindenek előtt azért, mert ujabban magát a transzilvánizmust nem tartják némelyek valóságnak. Szinte sértésnek tetszhetik, hogy egy olyan reális gondolkozású és életstílusú embert, mint Balázs Ferenc, egy ilyen irreális mozgalommal hozzunk kapcsolatba. Ezen felül magának Balázs Ferenc világtávlatokat átölelő szellemének nem jelenti-e szándékos megszüktetését az, ha róla, mint a transzilvánizmus képviselőjéről beszélünk? Ezek mind olyan kérdések, amelyekkel szembe kell néznünk.

Mit értek transzilvánizmus alatt?

Transzilvánizmus alatt a Romániában élő magyarság egzisztenciális világnézetét értem. Ez pedig a következőket jelenti. Az emberi közösségek életsikere attól függ, hogy milyen reálisan és öntudatosan tud szembe nézni azzal a valósággal, amely őt körülveszi és amely létét fenyegeti. Az ember szellemi életének gyakorlati jelentősége abban az öntudatos magatartásban van, amellyel a szellem magát szembe állítja a valósággal és a valóságot szembeállítja önmagával. Ebből a magatartásból következik az ember világnézete. A világnézet értékét az mutatja, hogy az annak alapján végrehajtott cselekedetek mennyiben szolgálják a világnézet hordozójának életsikerét. A közösség világnézetét mindig az illető közösség vezető elméi alkotják meg, fejezik ki és képviselik.

Az elmúlt tizennyolc-husz év alatt valójában kialakult egy ilyen, a romániai magyarságot meghatározó transzilván világnézet, amelyet főleg ennek a közösségnek vezető szellemi rétege fejezett ki. Mi ennek a tartalma?

A transzilván világnézet egyik lényeges vonása a *történelmi alapokhoz való öntudatos visszanyulása*. A magyar szellemi életben belül a transzilvániai magyart minden más magyarnál erőteljesebben jellemzi mély történelmi öntudata. Ennek egész természetes a magyarázata. Az alföldi és dunántúli magyarnak legelső sorban a török hódoltság miatt nem lehet olyan mély történelmi tudata. Másfél évszázadon keresztül majdnem kizárólagosan Transzilvánia jelentette a magyar öntudatot, mert az itteni fejedelem volt a nemzeti és magyar fejedelem. Nem véletlen, hogy a transzilvániai magyar irodalom öntudatosan fordult a történelem felé. Ez a történelmi érdeklődés hagyománya az itteni szellemi életnek.

A történelmi öntudat mellett ennek a gondolkozásnak másik meghatározója a *modern gondolatok felé való gyors odafordulás*.

Ha magyar szellemi életet vizsgáljuk, önkéntelenül is meglep, hogy ebben a katlanban majdnem mindenik korban hamarabb megfogantak a modern eszmék, mint bármelyik más helyen. És ezzel kapcsolatban azt is meg kell állapítanunk, hogy ez a föld a modern irányzatokat mindig átdolgozta, átfogalmazta aszerint az életérdek szerint amely itt mutatkozott.

Ebből a sajátosságából szervesen következett az, hogy az itteni ember élete megszükkült viszonyai ellenére is mindig a *legszélesebb horizontra tekintett ki*.

Az alföldi ember tekintetét nem zavarják és

nem izgatják a hegyek. Nyugodtan gondolhatja, hogy mindent lát. A hegyvidéki ember túl akar látni és túl akar jutni a hegyeken. A deszkát vagy borvizet szállító székely országokat bejárt két kis lovával, mialatt az alföldi ember ki sem lépett faluja szűk határai közül.

Az itteni ember a *mellette élő másik népben sors-társat keresett* és talált. A népek közötti összetűzéseket, háborúságokat mindig kívülről szították és táplálták. A transzilvánizmusból szervesen következett a másik nép megbecsülése és értékelése. Ez viszont nem jelentette a saját értékeink eltékozlását.

A transzilvánizmus az élet anyagi vonatkozásaival szemben mindig hirdette a *szellem magasabbrendűségét*. Eppen azért, mert mindig szűkiben volt az anyagiaknak, mindig túl nézett azokon az élet magasabb tényei és meghatározásai felé. Ebből következett az *egyházak* közösségi jelentőségének a világos látása és érvényesítése. Az egyház élete sehol sem forrott annyira össze az általános népélettel, mint éppen itt.

És végül hadd állapítsuk meg, hogy az egy közösségen belüli emberek között Transzilvániában soha sem volt akkora válaszfal, mint más vidékeken. Röviden, az itteni társadalom mindig *demokratikusabb* volt, mint a más vidéki.

Mennyi példát lehetne a történelemből annak igazolására felhozni, hogy ezek a fentemlített jellemvonások mennyire meghatározták az itteni életet és milyen könnyen lehet igazolni, hogy közösségünk vezető elméiben ezek voltak azok a gondolatok, amelyekben ők közösségünknek az impérium változás utáni helyzetében irányítást adtak.

Kérdés, hogy az a világnézet, amely a történelmi gyökerek felé való öntudatos odafordulását, a modern gondolatok átértékelését, a legszélesebb világkitekintést, a szellem primátusát hangsúlyozta és hirdette az itteni népek és társadalmi osztályok egymásra utaltságát, valóban reális, azaz az itteni érdekeket sikeresen szolgáló világnézet? Erre a kérdésre lelkiismeretünk szerint csakis azt felelhetjük, hogy: Igen. Történelmünk öntudatos megismeréséhez azért kell ragaszkodnunk, mert ebben találjuk meg legszűkebb erejű nemzeti szimbólumainkat, a történelemből látjuk meg a mai életünknek egy egész csomó analogiáját. A modern világkitekintésére azért van szükségünk, hogy a kisebbségi életből önként következő elszűkülésünk ellen öntudatosan tudjunk védekezni. A modern gondolatokat pedig azért kell a mi sajátos viszonyaink szerint átértékelnünk, mert azok egészen más viszonyok között születtek és más életérdekek szolgálatában állottak. Amint azt a kommunizmus, vagy nemzeti szocializmus eseteiben lehet látni, az a kisebbségi réteg, amelyik ezeket a mozgalmakat nem értékeli át, a világkitekintésű mozgalmak kezében egyszerű propaganda eszközzé, faltörő kossá válik és felörlődik, mielőtt a maga számára tudna életsikereket biztosítani. Mi csakis abban az esetben tudunk ezen a földön megmaradni, ha mindenkivel szemben a megbecsülés álláspontjára helyezkedünk. A kizárólagos nacionálizmusnak a mi részünkről való hirdetése saját halálos ítéletünk aláírását jelen-

tené. Ez azonban nem jelenti azt, hogy magunk felé nem kell sajátos értékeinket megőrizni és nem kell azokhoz teljes erőnkkel ragaszkodnunk, amint azt pl. *Reményik: Ahogy lehet* c. írása oly megdöbbentő módon fejezi ki. Mi nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy egymás közötti társadalmi ellentéteket keressünk és öntudatosítsunk, hiszen minden itteni magyar sokkal több mindenben azonos egymással, mint amennyiben különbözik egymástól.

Én ebben látom a transzilvánizmus tartalmát, ezt a tartalmat nemcsak a világháború utáni irodalmunkban, hanem történelmi példákban is feltalálom és úgy látom, hogy ennek az életfelfogásnak az általánossá tétele minden más mai kidolgozott világnézetnél inkább szolgálja létünk sikerét. Öntudatosan fordulok szembe azokkal, akik ezt a világnézetet diszkreditálják és ezt a világnézetet irreálisnak minősítik.

Mennyiben található fel ez a transzilvánizmus Balázs Ferenc életművében, mennyiben vitte tovább Balázs Ferenc ezt az életfelfogást?

Balázs Ferenc két téren képviselte és vitte tovább az itteni történelmi tudatot. Egyfelől a multból örökölt sajátos közösségi gazdálkodási elvet az u. n. *kopta-rendszer* fedezte fel és öntudatosította, más felől az *egyházi építkezésben* szerzett érvényt a történelmi hagyománynak. Mindkét esetben szervesen kapcsolta össze a történelmi értéket a modern követelménnyel és formával. Balázs Ferenc nyomán érdemes lenne alapos tanulmány tárgyává tenni a régi közösségi gazdálkodás, termelés elveit, mert valószínű, hogy nem az általa felfedezett kopta-rendszer az egyetlen ezen a téren. Községi építkezésünk mai anarkiájában pedig teljesen elengedhetetlen követelmény multból átörökölt sajátos formáink öntudatos használata és népi művészi elemekkel való átszövése.

Balázs Ferencnél *modernebb* ember a világháború után nem élt Transzilvániában. Olvasmányain, személyes találkozásain keresztül nemcsak a magyar, vagy európai modern gondolatokat ismerte meg, hanem meglátta a világ minden népének igazi modern szellemét. Ebből pedig nem következett semmiféle moderneskedés, vagy hóbort. Minden modern gondolatot egyetlen gyűjtő lencsében tudott összefogni és ez a lencse nem volt más, mint itteni életérdekünk öntudatos szolgálata. Milyen őszinte önvallomást tesz arról, hogy át kellett értékelnie a szociálista, vagy szövetkezeti dogmát, mihelyt igazán szembenézett népének itteni helyzetével és kérdéseivel. Mialatt bejárja a kerek világot, mindig csak arra gondol. Nem kiábrándulás, nem elsavanyodás, örökös sértődöttséggel, a mellőzöttség érzetével való járás számára a transzilvániai falusi élet, hanem öntudatosan vállalt program és szolgálat. A szűk falu nehézségei között állandóan azt érezte, hogy egy világ áll mögötte és igazolja magatartásának értékét.

Balázs Ferenc minden megerőltetés nélkül lehetett volna világpolgár. Minden előfeltétele megvolt erre, hiszen alaposan belekóstolt a világkultúra asztalának étkeibe. Milyen megrendítő az a forró vallomása, amellyel „Bejárom a kerek világot” c. könyvét végzi! „Éppen akkora ujság, hitetlen öröm volt a visszatérésem, mint öt évvel azelőtt az eltávozásom. Akkor magamon túl akartam jutni; most megtalált önmagamba húzódok vissza. De közben a világ megnőtt velem! Abban a kis székely faluban, ahová letelepedni vágyom, ennek a megnőtt világnak akarok Székelyföldre szakadt polgára lenni. Székely és em-

ber.” Az egyetemes embermivolt nem zárja ki a székely mivoltot és a székely mivolt nem zárja ki az egyetemes ember mivoltot. Ez az igazi transzilvániai tradíció.

Falujában nemcsak a fajtájábéliek szerették, temetésén a románok épügy megsiratták, mint a magyarok. Mélygyökerű magyarsága soha sem volt kihívás más fajtájuakkal szemben, egyetemes humanizmus sohasem volt magyar mivoltának megtagadása. Falusi szolgálata nemcsak azt mutatta meg, hogy miképpen kell ma magyarnak megmaradni, hanem azt is, hogy miképpen kell ma a magyarnak a románok tiszteletén és szeretetén keresztül igazi transzilvániai tradíciók alapján élnie.

Nem véletlen dolog, hogy unitárius lelkész volt. A transzilvániai életstílushoz híven minden ponton megmutatta, hogy mi az *egyház* felelőssége rája bízott néppel szemben? A transzilvániai egyházak népegyházak. Mindenkinek a munkája túlterjed az u. n. egyházi feladatokon. Balázs Ferenc vérbeli transzilvánizmusának egyik legékesebb bizonyítéka, hogy egész népnevelő munkájának központjába az egyházat állította és a népnevelés alapját az igazi keresztényen erkölcsi kultúrában látta.

A fenti tények talán igazolják, hogy Balázs Ferenc egész műve mögött ott lüktetett az igazi transzilvániai lélek. A következőkben rá kell mutatnunk, hogy *ennek a léleknek továbbfejlődésében mi volt az ő szolgálata?* Ebből a szempontból mindenekelőtt azt kell meglátnunk, hogy a *székely népvalóság* egyik legalaposabb ismerője és szolgálója. Az egyetemes emberi humanum színei között a székely nép valóságáról és életrealitásáról akart bizonyosságot tenni. Világosan felismerte és vallotta, hogy közösségi életünk alapjává a földdel együtt élő népi közösséget kell tennünk. A transzilván gondolkodás nép felé fordulása nem annyira az idősebb írókon, mint Balázs Ferencen és kortársain keresztül történt. Egyike volt azoknak, akik nemcsak követték ezen a téren Szabó Dezső útmutatását, hanem azt be is merték vallani.

Balázs Ferencnél többoldalú transzilvániai emberrel nem találkozunk az újabb évtizedek alatt. Valóságos élő szimbóluma lett annak, hogy a sokágú és sokarcú élet lényegében a legbensőbb egység. A transzilvániai emberek életében az *egyoldalúság* és *elszűkülés* felmérhetetlen veszedelmet jelent. Nincs olyan életkérdésünk, amelyikkel ne nézett volna szembe és amelyik megoldásához értékes válaszokkal ne járult volna hozzá. Balázs Ferenc a transzilván gondolatnak nemcsak részízágóságait, hanem egész ízságát szolgálta és fejezte ki.

Azoknak, akik ma a transzilván gondolatot bírói szék elé állítják, nagyon ajánlatos egész komolyan és az igazi realizmushoz méltóan szembe nézni Balázs Ferenc sokrétű reális transzilvánizmusával. Ez a transzilvánizmus nem vágyáalom, vagy kegyes óhaj, hanem megvalósult és szüntelenül továbbható élet.

Újabb befizetések a Dr. Jancsó Ödön alapra.
Edes apjuk halálának második évfordulója alkalmából Rohongi Vilmosné, szül. Jancsó Éva 1000 lej, Dr. Jancsó Béla és Elemér 250–250 lej fizettek be a dr. Jancsó Ödön-alapra. Eddig befolyt összes befizetések összege 10.780 lej.

László Dezső
ref. kollégiumi vallásánár

A költőt, aki az öncélú formaművészettől elindulva egyre mélyebb közösségi érzéseket tudott megszólaltatni, – a nyelvtisztaság harcosát, aki finom gonddal, nagy belemélyedéssel őrizte, védte, fejlesztette a magyar lélek élő hangszerét: a nyelvet, – a műfordítót, aki más népek lírai szépségeivel gazdagított, – mindnyájan elsirattuk.

Essék itt – fájdalmas búcsúként – néhány szó arról a Dsida Jenőről is, akít a nagy közönség általában alig ismert, de akit mi munkaközösségünkön belül ismertünk és becsülni tanultunk, Dsida Jenőről, az erdélyi magyar ifjúsági mozgalmak harcosáról. Dsida Jenő egyike volt azoknak, aki az 1930–31-ben a magyar egyetemi hallgatók egyetemi egyesületéért vívott harcban fontos szerepet vittek. Pedig mi se volt tőle távolabb, mint a közjogi kérdések, mi se volt tőle idegenebb, mint a közéleti – társadalmi küzdelem. És mégis, mikor a körülmények kényszere és az ügy érdeke úgy kívánta, ő habozás és zugalódás nélkül vállalta a nem egyénisége szerint való szerepet, vállalta a rektorátus engedélyével megválasztott első magyar egyetemi egyesületi tisztikar (K. M. E. H. E. 1930, V. 8) alelnökségét, majd később, mikor ennek alapszabályait átdolgozni kellett, a magyar jelleg alapszabályszerű elismeréséért pedig Costachescu akkori közoktatásügyi miniszterhez memorandumot szerkeszteni – az ezt elvégző bizottságban is főszerepet játszott. Ha a közönség érdeke úgy kívánta, vállalta az idegenszerű feladatot és szerepét hűségesen és becsületesen betöltötte.

Lapunknak munkafolyamatában, mely problémáink addig elhanyagolt társadalmi arcát igyekezett kidolgozni és öntudatosítani, természetesen másodsorba kellett kerülnie a pusztán irodalmi kérdéseknek és szempontoknak, hiszen az irodalmat is népközösségünk csupán egyik folyamatának tekintjük. A költő és író Dsida Jenő kevés alkalmat találhatott, tehetségei kifejtésére körünkben. Azt a keveset pompás lényeggel töltötte meg. Előadása Tóth Árpádról (irodalmi szemnárú munkában) és Arany Jánosról (1932-es cluji estélyünkön), egy csomó vidéki estélyen való szereplés, néhány cikk, nem mennyiségileg, de minőségileg jelentett sokat lapunk munkájában.

Életkörülményei és hivatása az utóbbi időben egyre kevesebb időt és lehetőséget adtak neki, hogy lapunk munkájában résztvegyen. Kérdések is voltak, hol taktikai véleménykülönbség merült fel közöttünk. Más könnyen túltette volna magát ezen. Dsida Jenő nem akart jogot élvezni ott, ahol körülményei miatt a munkában alig vehetett részt és ezért lapunk kötelékéből kilépett, hangoztatva, hogy reméli, hogy a romániai magyarság kulturális területein még sok alkalma lesz velünk személyileg együtt dolgozni. Kérte, hogy kilépését hozzuk nyilvánosságra.

Akkor már súlyos beteg volt. Régi barátunkkal, munkaközösségünknek kritikus helyzetben hűséges tagjával szemben szabad lett volna megtennünk azt, hogy ezt az utolsó kérését ne teljesítsük? Nem, ezt nem tehettük meg, ez nem lett volna becsület. Amellett pedig a felgyűlésében még akkor reménykedőben az ilyen eljárás azt a tudatot is ébreszthette volna, hogy mi már reménytelennek tartjuk állapotát. És mert kölcsönösen becsületesen fogtuk fel kapcsolatainkat, előbb meg kellett válnunk Dsida Jenőtől, mint munkaközösségünk tagjától, hogy aztán a könyörtelen végzet nemsokára beteljesedhetetlenné tegye azt a reményt, hogy a romániai magyarságért más vonatkozásokban még együtt dolgozhassunk...

De a fájdalmas búcsú pillanatában munkaközösségünk, s az ifjúság becsületes harcosának sirjára le kell tennünk az emlékezés és a hála el nem hervadó néhány szál virágát is.

AZ ERDÉLYI FIATALOK

„Légy már legenda...”

Mikor pár nappal ezelőtt, azon a ragyogó délutánon könnyes szemekkel és megrendült lélekkel ott állottunk Dsida Jenő koporsója mellett, eszembe jutott egy régen olvasott könyv, mely az élet és halál kérdését egészen egyszerűen és megnyugtatóan oldja meg.

Azzal kezdődik, hogy leszakad egy híd, melyen éppen öt ember akart átmenni a tulsó partra. Egy roppanás, egy hosszú jaj... aztán lélegzetvesztett, dermedt csönd... Öt élet zuhant a halál mélységébe, öregasszony, fiatal leány, férfi, gyermek. Az emberek döbbenet nézik e gyors pusztulást, e „kettétört” életeket. És akkor az író művészi tollával leírja az öt halott életét és kimutatja, hogy nekik éppen akkor kellett meghalniuk, hogy mindenki akkor hal meg,

amikor kerek-egész életét leélte és az Isten által rábizott feladatokat elvégezte. Kettétört életet, félbemaradt karriert csak véges emberi értelmünkkel látunk; Isten minden életet kerek-egésznek alkot, minden lelket akkor hív vissza, mikor rendeltetésének eleget tett.

Milyen egyszerű, milyen megnyugtató a halál így nézve!

De lehet-e könnyen, lelkitusa nélkül elfogadni ezt a megoldást nekünk, kik annyi tehetséges fiatal életet temettünk el? El lehet-e könnyen hinni, hogy a harminc éves Csokonai, a harmincnégy éves Kátona, a 26 éves Petőfi, a 31 éves Dsida Jenő és irodalmunk többi fiatalon pusztult nagy halottja ne tudott volna még többet adni népének?

Ó, ezerszer boldogok, akik hisznek, hisznek minden fenntartás, minden gondolkozás nélkül!

De mi, akik csak akkor hiszünk, ha gondolkozásunkkal belenyulhatunk a rejtelmek mélységébe s azt megzavarva elhittjük magunkkal, hogy megértettük a felfoghatatlant, – lássuk hát Dsida Jenő költői arcát, melyen az utolsó simításokat már a halálos ágyon végez el a Mindenség Szobrásza.

Dsida Jenőnek mindössze két verseskötete jelent meg: „Leselkedő magány” (Minerva kiadás 1928) és „Nagycsütörtök” (Erdélyi Szépmíves Céh 1933.) Ezenkívül számos verse és prózai írása jött a legjobb szépirodalmi folyóiratokban s a legnagyobb napilapok hasábjain. Különösen időszerű volt a Keleti Újságban megjelenő állandó rovata: Anyanyelvünk, mely mint egy élénk állított tükör, mutatta a szomorú igazságot: Nescimus hungarice!

Fehér papíron fekete betűk! Vetítsétek belénk a költő igazi arcát, az elrejtettet, melyen a test csak álarc volt.

„Egy kisfiú a szívet fogja, a toronyra néz, a levegőbe, úgy fél, hogy összeomlik...” A kisfiú érzi, hogy valahol valami nincsen rendjén, valami eltört. S mikor felkődlik a régi zavaros rémmesékből a Végzet torzonborz kutyafeje, nagy, suhogó, fekete szárnya, rémülten menekül a Végzet oduja elöl, beletekinteni még nincs ereje. Úgy érzi, mindenki megmenekült, csak ő egyedül maradt itt. „Itt feledtek. Jaj milyen szánandó lehetek így sírásra görbült szájjal!”

A magános kisfiúnak csak egy vágya van, hogy ne legyen egyedül. Ha valaki halkán a háta mögé lopózna és lesímitaná lázas homlokát, úgy érzi el tudna aludni szépen, nyugodtan. De a kisfiúnak még nem szabad elaludnia, érzi ő is, hogy egy szentség van rábízva. De még nem tudja az utat. Még nem lát tisztán: „De jobbra hát? vagy balra át? Az ember nem leli magát.” Drótok közé esve érzi magát, ahonnan nincs menekülés. Gyötörödvé, kínlódba lázad, ifjúságának egész erejével s feljajgat benne minden költő problémája: érdemes-e kidalolni a lelket?

Összefon tenyérrel kémléli a néma fellegrésen át az eget és ki akarja könyörögni élete igazát. De egyszerre úgy érzi, még panasználja sem szabad: „Szél korbácsával az éjszaka megver: ne kérdezzed és ne merd panaszozni, hogy miért lettél lélekszemű ember.” A lélekszemű ember némán nézi hát, hogyan épül fel mellette „gőgös, nagy zajú lázban” az új Babel s érzi, hogy az igazságot nem a magasban kell keresni, hanem a mélységben: „Mások minél nagyobb tornyot emelnek, annál mélyebbre ások”.

Máskor búvárnak tudja magát, „lemerül, felbukott” de nem ismeri fel a kincset, amit a kezében tart. Pedig ez a kincs világít sziporkázik az ő kezében, ez a kincs az anyanyelve.

Első kötetét olvasva néha már szinte fáj a szemünk a szindús szavak halmozódásától, s az exotikus tájakba olvadó képeitől. Látjuk, hogyan küzd benne a formaművész a legszélsőségesebb költői irányokkal; hogyan formálódik tökéletessé tolla alatt ritmus és rim: milyen könnyedén játszik a szavakkal, mint a bűvész a színes labdákkal. És legvégül úgy látjuk őt, mint anyanyelvünk örét, aki küzd minden elferdülés, minden idegenség ellen. Akkor már tudja az ösvényt.

De addig még sok küzdelem vár rá, sok kiábrándulás és sok fájdalom. Jó barát halála rendíti meg, szerelem boldogságát énekli; de mindezeket át érzi, hogy meg fog változni, hogy elkövetkezik a „Meta-

morphosis”, amikor ezüstösen suhanó folyóba mártja lángoló testét „s aki helyettem újra partra száll: fenéges, komor ezüstszobor.” Azt hiszi, hogy ez a megváltozása vég lesz, a halál.

Pedig ez benne csak a régi ember halála, a félenk kisfiú és a mindig csak saját fájdmát sirató ember halála. Ez a régi ember azért hal meg benne, hogy megszülethessék az új, aki belekapcsolódik a közösségbe, jajgassa a tömegek jaját, sírja népe sírását.

Érzi a megváltozást. „Egyszere hűvös lett... A csillageső megszűnt, megkomolyodtak a csillagok”. És ő a megkomolyodott csillagok fényénél látja az ösvényt és elindul rajta. Erzi „az érést, a megrakott törzset, a komoly és nehéz gyümölcsöket”.

Már nincs egyedül és elhagyottan. „Emberek barátja vagyok. Közöttük élek és szívem kézzől-kézre jár”. Gondolatai már nem ténferegnek szétszórtan, mint a szomorú pásztor juhait. Lelépett a l'art pour l'art kényelmes útjáról s amit mond, az már sarokba-szorított fajtájának, embertársainak mélyről jövő sírása. A lélekszemű ember látja az örök Krisztust. Nem a képek kitelt, rózsás, derűs-arcú alakját, de azt, aki lelkében él: a számkivetett, gyötörődő, parázsló-szemű Istent, akinek hangja fájó hullámokat kavart, mikor a sok beszéd után rekedten újra szólni kezdett.

Élesen meglátja a ma embereit, s meghallja a ma hangját. Látja porbahullani a két nagy csillagot, az öreg postás két könnyét, aki az nap se kapott borralalót, pedig a leánya nagyon beteg.

Élénk állítja a pálinkagőzös, rongyos uccaseprőt a saját lelkével átvilágítva: „Őt látom most, a menyeyeit benned, ó rongyos uccaseprő, ki sepred a föld szennyeit”. Megmutatja „Amundsen kortársá”-t, aki nem lelkesedik, nem rajong, nem fűti forró fanatizmus, aki elmegy lázasan köhögve a hivatalba a 20 fokos hidegben, mert hívja a kötelesség. Őt látja a ma hősenek. „Az én apám s a te apád, barátom.”

Felkődlik előtte egy szörnyű vízió: „gyönyörű butorok halomra hasadnak, szilánkra szakadnak harmincmillió fejsze alatt.” És megírja a modern balladát, melynek mottója: „a világon a munkanélküliek száma harmincmillió.” Ezt a verset nem lehet magyarázni, boncolni; ezt olvasni kell és átélni a ballada rohanásában.

A költő elvégezte a rábízottakat, megjárta az ösvényt, melyet meglátott, az érett gyümölcsöket leszedte, felért a csúcsra. Isten int és magához hívja őt. Pedig az ember még élni szeretne, gyermeket akar erőset, vidámat. De már Azrael árnyékába jutott, a hid recseg-ropog alatta, a szív benne bomlottan zakatol s egész testét „süti, pirítja, pofozza, gyalázza a láz.”

Fél a haláltól, de tudja, hogy elrejtőzni nem lehet, „a szív elárul, mert világít.”

S mikor a szegény, beteg, világító szív megállt, köréje állottunk, akik ismertük és versein át szerettük a költőt, – a végtelenből az ő szavai visszhangját hozta a napsugár s hintette rá a sötét koporsóra:

„Pihenj le békén,
sorsodat tedd irgalmasabb kezekbe.
...Szólni szeretnél,
ne fáraszd már magad, szépen feledd el,
Légy már legenda
szelid, világító, okos fejeddel”.

Biróné Váró Éva

Az első tudományos vidék-monográfiánkhoz.

Bözödi György fiatal író „*Székely bánja*” címmel 16 íves nagy könyvet jelentetett meg. Ez a könyv, számos fogyatékosága és a szakemberek által bizonyára kimutatható hiányai ellenére is – úgy érzem, fontos állomás abban a folyamatban, amely önmagunk megismerése, helyzetünk adatszerű pontos felvétele útján akar valóságainkkal szembe nézni. Az u. n. falu-munkának is első értelme: a pontos helyzetrajz, a tények tárgyilagos felvétele és elfogultság nélküli feldolgozása. Bármely gyakorlati mozgalomnak, akár gazdasági, akár kulturális, akár egészségügyi téren, eredménye csak akkor lehet, ha célkitűzésében ilyen reális helyzetrajz megmutatta szükségletek betöltését vállalja. Az adottságokat csak az tudja alakítani, aki ismeri azokat. Vajjon nem éppen ennek a feldolgozásnak és az ebből eredő reális helyzetismeretnek csaknem teljes hiánya okozta annyi, meg annyi jószándékú mozgalmunk elakadását?

Problémák monográfiája vagy vidékek monográfiája: ez a két feldolgozási beosztás lehetséges. Az előbbi teoretikusabb és analitikusabb, utóbbi praktikusabb és szintetikusabb. Probléma monográfiáink (vagy legalább kísérleteik) vannak, vidék-monográfiánk eddig csak kettő s Kós Károly „Kaltaszege” és Balázs Ferenc „Rög alatt”-ja. De míg Kós műve inkább szépirodalom, Balázs Ferenc nagyszerű önvallomásában pedig nemcsak vidéke a központ, de az érte, fejlesztéséért való küzdelem, – addig Bözödi könyve adatgyűjtő mivoltánál fogva tudományos jellegű, az első tudományos vidék-monográfiának számít s így önismeretünk útján újabb lépés.

I.

„Célom az volt megírásával, hogy a magyarság legnagyobb egységben élő csoportjának, a székelységnek mai helyzetét összefoglalóan, nagy vonalakban megrajzolva, fölmérjem azokat az adottságokat, amelyeknek alapján meg lehessen keresni a jövőre nézve egy szervezettebb gazdasági és szellemi élet módjait és lehetőségeit...” E cél: a székelység monográfiája szempontjából könyvének következő hiányai szembetűnők:

1. Nem tárgyalja mindazokat a területeket, amelyek a történelmi Székelyföldet alkották. Odorheiu, Ciuc és Treiscaune megyéket tárgyalja, de teljesen kihagyja Mureş, Turda, és Braşov megyéket, melyeknek jelentékeny része szintén székely szék volt. Viszont ha nem területileg, de személyileg értelmezi a székelység leírását, úgy nem lett volna szabad kimaradnia – még ha adatgyűjtésük legnehezebb is – egyfelől a Regátba, másfelől pedig Transilvania városaiba elszármazott és végző székelységnek.

2. Munkája sokkal alapvetőbb lett volna, ha a népet részben meghatározó tájat s a Székelyföld geológiáját és geográfiáját is tárgyalja, mint amely úgy a földrajz-történeti összefüggések, mint a gazdasági adottságok magyarázata.

3. Nem tárgyalja a székely népkultúra alapvető vonásait, holott éppen itt lehetett volna rámu-

tatni, hogy a sajátos léleknek sajátos érvényesülni nem tudása a székely lélek belső törésének egyik oka. Nem tárgyalja a termő néplélek alapvető sajátságait és a kitermett génuszok (Körösi Csoma, Bolyai stb.) lelkialkatát épúgy, mint a mai írói (Nyirő, Tamási) lélektanát. A Bartókon s Kodályon át világhírre emelkedett ősi népzene csak egy utalással említi meg. Ez a hiány lényeges, hiszen, egy néplélek mai állapotát társadalmi és történelmi fejlődéséből nem lehet egészen megérteni, sajátos, veleszületett, alkati mivoltának kutatása nélkül, melyet csak módosítottak, de lényegében meg nem változtattak a külső körülmények.

4. Nem dolgozza fel, sőt nem is említi azt a folyamatot, ahogy a székelységből az egész magyar nyelvterület számára századok óta a szellemi munkások s a tehetségek rajai mentek ki, holott a székely sors egyik tragikus vonása ez is: fiai magára hagyták vagy szembe kerültek vele.

5. A feldolgozott területen nem arányos Treiscaune-megye és hiányzik a Székely Múzeum egész szerepe és jelentősége.

Az egész székelység monográfiáját s a székely kérdés teljes monográfiáját csak mindezeknek figyelembevételével lehet majd kidolgozni. Bözödi műve ennél kevesebbet ad: a székelység történelmi – társadalmi és gazdasági monográfiáját, gazdag kulturális és egészségügyi adalékokkal.

II.

„A székelység pusztul és pusztulása nem mai keletű, nem csupán a mai helyzet következménye” – mondja előszavában. „Nagy bajainak gyökere, a gazdasági elmaradottság, a szegénység, a kivándorlás és szétszóródás, messzire visszanyulik és ezek mellé a kisebbségi sorssal járó újabb veszedelmek csatlakoznak.” Miután a pusztulás elsődleges okait egy évezredes történelmi folyamatban látja, könyve közel egynegyed részében („Az elfelejtett történelem”) foglalkozik a székelység eddig alig ismert történetével. A székely mult a köztudatban ismeretlen, illetve amit ismernek belőle, az csak néhány száz előkelő családra vonatkozott – alapítja meg. Azzal a székelységgel t. i. amely földtulajdon és vérség alapján álló, katonai-társadalmi rendszerével ideális önkormányzatban, teljes jogegyenlőséggel intézte gazdasági, közigazgatási és igazságszolgáltatási ügyeit, már az Arpádok alatt megindult egy történelmi folyamat, mely eredeti szervezetét, jogrendszerét, önállóságát, szabadságát rendre kikezdte, aláásta, végül pedig üres formává tette. Először a királyi hatalom befolyása kezdődött, majd a feudalizmusé. A köztulajdonból rendre kivált a külön tulajdonú nemesség, mely a vármegyei rendszer kiépülésével, gazdasági hatalmával stb. maga alá kényszerítette a szegényebb néposztályokat. Itt indult meg az a repedés, mely hovatovább a szegénysorsú nép és a felette levő jómódu osztályok áthidalhatatlan szakadékává mélyült s lelki meghasonlásának főoka. „A nép el-

veszítette a lelki támasztékot még a XV. század körül, mikor a véréből való urai ellenségeivé, elnyomóivá váltak. Az ellenség bántalmait talán elfelejti, de azt, hogy a vele egyenlőknek, a testvéreinek kellett szolgájává lennie, soha nem tudja megbocsájtani. Itt nagy jóvátételre van szükség.” Az elkeseredés felkelésekben robban ki, a XVI. század folyamán nyolcszor kísérli meg régi jogai fegyveres visszaszerzését. A felkelőket leverik, s az 1562-i különösen véres és kegyetlenül bosszuálló leverés után János Zsigmond teljesen a feudális-rendbe tagolja őket, jobbágy sorsba taszítva így a székely szegénységet.¹ Ez a jogi helyzete marad meg 1848-ig, viszont jogfosztottságát nem kodifikálják, s Werbőczy a Hármas könyvében sem tud székely jobbágy-ságról. Ez a papíron meglevő joga, de valóságos elnyomottsága, a jogi rendszerének a társadalmi valóságot túlélése válik elnyomása és leszegényedése egyik legfőbb eszközévé. Főnemessége alakul ki és jogrendszerének előnyeit uralkodó osztályai sajátították ki, terheit az emiatt egyre inkább pusztuló nép viseli. Az önnálló, feudális Transilvániában sem tudja jogait visszaszerezni, Bocskay ilyen irányú végrendeletét nem tartják be, – később pedig 1762-ben a Siculicidium tömegmészárlása után belekényszerítik Ciuc-ot és Treiscaune-t a határvidékekbe. A kis földjén alig élő nép még katonáskodik is, zsold nélkül, a katonai rendszer nemcsak legkisebb birtoküggyében, de még házasságában is megfellebbezhetetlen hatalom. – S mert jogilag nem volt jobbágy, az 1848-as jobbágy felszabaduláskor sem kap földet, (Kossuth abban a hit-szemben van, hogy mind szabadok) és az úrbéri viszony rendezésével is elkésik. A székelység tömegeinek leszegényedése – Böződi látása szerint, a feudalizmus következménye és ennek következménye, hogy közéje románok telepedtek, kiket a nagy birtok, mint jobbágyokat szívesebben látott a szabadszékelyeknél és akiknek nemzetiségét, valását nem bántotta.

Az osztályaiban egymástól elszakadt székelység népi tömegeinek ez a pusztulása a tények kérelhetetlen logikájával tovább folytatódott 1867 után is. A modern kor gazdasági – jogi reformjainál: az arányosításnál, telekkönyvezésnél, tagosításnál egyaránt megrövidül. (Arányosításnál pl. egy község 23.592 holdas közbirtokát úgy osztották fel, hogy néhánynak összesen 10.000 hold, 6146 lakónak pedig összesen 3592 hold föld jutott). Az iparosodás nagyszerű lehetőségeit, amelyekre Kőváry László még 1842-ben figyelmeztet, idegen vállalatok használják ki pusztító módon (fakitermelés stb.) Vasutat legkésőbb és célszerűtlenül kap (Odorheiu megye egészen elzárva). A hitelélet késve indul (első szász bank 1835, az Albina 1872) a 70-es években 13 szász és 17 román bank veszi körül a Székelyföldet. A magyar bankalapítások a felső osztályok és politikai pártok elhelyező alkalmi és altruista jelleg nélkül, pusztán nyereszkeskedésre dolgoznak, eladósítva a székelységet. (Az 5–6 százalékkért kapott pénzt 16–20-ért adják ki, mikor a földművelés 3–5 százalékot jövedelmez). Emellett kulturális célokra nem adnak, ellentétben a szászokkal, akik 1912-ben 726.000 koronát fordítottak jótékony és

¹ Ekkor épített fel velük saját elnyomásuk eszközeiül: „a Székely támad” és a „Székely bánja” várakat.

kulturális célokra. Az eladósodottak az Albinához kerülnek (néhány község 30–100.000 koronával adása) s a föld rendre és olcsón kicsuszik a kezükből és többnyire románok kezére kerül. A későn meginduló s nem is mindenütt jól vezetett altruista hitelszövetkezeti élet a romlást már nem bírta megakadályozni. – Mindezek következményeképpen a népesség csökken. Nagyarányú kivándorlás folyik a Regátba (1880–1900-ig 33.000 székely), hol az iparosok felnevelik a román iparos nemzedéket, a mezei munkások munkaalkalmat kapnak. (Székelyföldi nagy birtokok inkább alföldieket sőt tótokat hozatnak mezei munkára). 1844-ben Románia és Ausztria-Magyarország közötti vámháború ezt a lehetőséget is elvágja, egyrészt Romániában telepedik le, az időszakos munkásokat visszatoloncolják, s kezdődik a kivándorlás Amerikába. 1903-ban a 3 megyéből összesen 13.130-an vándorolnak ki. A nép alkoholizmusba menekül. 5-4 l. a fejenkinti fogyasztás, akkor, amikor az országos átlag 4-7.– Az 1867–1914-es kor mentési kísérletei nem tudnak a gyökerekig nyulni, s ezért nem hatásosak. Telepítéssel kísérleteznek, holott ugyanakkor a hasonló helyzetű rutének számára megtalálták a gyökeres megoldást, államilag vettek földeket és olcsón nekik adták. Az u. n. „székelyföldi kirendeltség” munkája nem lehetett mélyreható: birtokrendezési joga nincs, másrészt pedig csak a földművelés fejlesztésére gondolt, holott már csak az ipari munkaalkalom teremtése könnyített volna a helyzeten.

Ilyen történeti élet előzményei alakítják ki a székelység gazdasági és társadalmi életét, így érkezik el az uralomváltás új történelmi helyzetéhez. A könyvnek ez a része, a súlyosabbnál súlyosabb állítások egész sorával beszél önmagunk bűneiről önmagunk ellen, ezt a részét lehetetlen megrendültség nélkül olvasni. Hogy mennyiben helytállóak ezek a teljesen új csoportosítási állítások és mögöttük vannak-e tények, hogy a forrás-munkákat helyes kritikával használta-e és belőlük a helyes következtetést vont-e le, ezek mind olyan kérdések, amelyekre az általa megjelölt forrásmunkák gondos áttanulmányozása után a szaktudománynak kell válaszolnia. Ami állításaiból nem igaz, azt meg kell cáfolni tudományosan és ha céltatosan rosszhiszemű, vissza kell utasítani. De ha igazak ezek az állítások, úgy mindnyájunknak magunkba kell szállanunk, úgy büneinktől meg kell tisztulnunk, úgy meg kell gyógyulnunk, hogy tiszta lélekkel hozzáfoghassunk e tragikus sorsu nép iránti bűneink jóvátételéhez.

III.

A háború előtt a községek által közösen használt legelőket és erdőket a politikai községre telekkönyvezették. Az uralomváltás utáni földreform szerint ezeknek a községi szükségleten felüli részét kisajátíthatták. A végrehajtás során sokszor a szükséglet alatt is sajátítottak ki nagy területeket. – A hitelélet régi bajai folytatódtak, a magyar bankok egészen önző, a következményeket nem néző korlátlan kihelyezési és hallatlanul magas kamatpolitikája miatt. Ez a bankpolitika tökéletesen eladósította a székelységet, amiből csak a konverzió mentette ki, viszont a konverzió hátránya az, hogy megbukott annak a 135 hitelszövetke-

zetnek nagyrésze, amely az uralomváltás után is altruista kihelyezéseket végzett. (Megdöbentő adatokat sorol fel egyik nagy „magyar” bank üzletpolitikájáról, amely a krízis idején kényszeregyezés révén 20–30%-al elégítette ki a hitelezőit, majd beszüntetve a kényszeregyezést s kiátszva a konverziót, székely adósain a magánkövetelésé átalakított követeléseit 100%-ig könyörtelenül behajtotta).

A székely földkérdés ma úgy áll, hogy a 124,498 birtokosból 111,444-nek (89.4%) 10 hold alatti a birtoka. Birtok szerint 33.2% földtelen, 20,3% 5 holdon alól, 18.3% 5–10 hold, 17.6% 10–20 hold. Vagyis: a romániai magyarság falusi lakosságának 60%-át kitevő *székelység 85–90% nem tud a földből megélni és mellékkeresetre szorul.* Ezt a mellékkeresetet vagy a több és fejlettebb termeléssel, vagy az iparosítással lehetne elérni. Am egyrészt a gazdasági műveltség hiánya, másrészt a tőkehiánya és az értékesítés országos megszervezésének hiánya miatt ezekkel a lehetőségekkel nem élhet és fokozódó szegénységében mindinkább elvándorlásra, szétszóródásra kényszerül. 1910–1930-ig a 3 megye lakossága csak 1.4%-al növekedett (Odorheiu 1.2-vel csökkent) mélyen az országos átlag alatt, mert a 49,339 főnyi természetes szaporulat $\frac{2}{3}$ -a, 33,266 ember elvándorolt és csak 16,000 maradt otthon. A székely falusi lakosság természetes szaporodása 7–8% míg az országos falusi 12–14%. És ezt csökkenti le az elvándorlás 1.4,–1.2%-ára.

Milyen szellemi élet tud kialakulni ilyen gazdasági viszonyok között? Az egyházi életet terheli a ma is megoldatlan természetbeni hozzájárulás ügye, melyet (a szászokéval ellentétben) nem váltott meg a magyar állam, s amely kevés változással ma is azon 1804-es elv alapján áll, amelyet a határvidékieknek ebben is intéző helyük, a sibiui General-Commando (katonai főparancsnokság, állapított meg, hogy a 10 kalongyás is annyit fizessen, mint az 500 kalongyás. Az iskolákat a háború előtti (néhol háború alatti államosítás következményeként jelentékeny részben már az uralomváltás elején államiakká tették, a 3 felekezetnek 1930–31-ben összesen csak 160 elemi iskolája volt e 3 megyében s ez a szám azóta apadt. 1930-as statisztika szerint az irni-olvasnitudás az országban a legnagyobb itt (81.8%) országos átlag 57.0, transilvániai átlag 68.3. Ez a statisztika azonban még nem a mai iskolarendszerben felnőtt nemzedékről van felvéve.

Az általános kép után külön veszi a megyéket és vidékeiket, s az egyes valamilyen szempontból jellemző falvakat, hogy falvanként is megállapítsa úgy a pusztulás arányait és okait, mint az itt-ott feltűnő egészséges kezdeményezéseket.

IV.

Szétszórt adatait a pusztulás és megújulás jelenségei szerint csoportosítva, nagyjából az alábbi kép alakult ki bennem a székelység mai életfolyamatáról: Gazdasági téren főleg két lelki tényező befolyásolja károsan: elavult termelési módokhoz való oktalan ragaszkodás és a kezdeményező képesség hiánya.

Az egészségügy bajairól külön cikket kellene írni. Böződi külön érdekének, tudom, hogy bár

nem szakember, mégis a legnagyobb gondossággal ügyeli és jegyzi fel minden vidéken az egészségügyi állapotot is, s így méltó helyet ad ennek a gyökérkérdésnek, s fontos utbaigazítást nyújt a további kutatóknak. Rossz táplálkozás és lakás, tudatlanság és erkölcstelenség azok a tényezők, amelyek miatt a fertőző betegségek, táj betegségek, nemi bajok, alkoholizmus és az egyke sorvasztják a székely nép biológiai erejét. Megdöbentő, hogy a klimatikus gyógyhelyek melletti falvakban (pl. Sovata) mennyi a tüdővész, hogy milyen arányú néhol a vérbaj. (Egy tárgyi tévedését ki kell igazítanom. A Siclod falu-beliek golyváját a rokoni összehasodásnak tulajdonítja, ami nem áll. A golyva tájbetegség, a degeneráció főoka a pedig az összehasodáson kívül a vérbaj). – Az alkoholizmus megdöbentő arányai, s a belőle kinövő bicskázás szörnyű öngyilkos népszokása egyik legmélyebb társadalmi seb. – Megvántamadv a nép erkölcsi élete is. Tragikus meghasonlás, hogy ahol példás és fejlődő a gazdálkodás, ott sokszor ennek nincs arca a jövő felé: a viszonylagos jólétet egyké-vel, vagy gyerektelenséggel őrzik, (amiben különben a vezető osztály mutat rossz példát). Az individualizmus még kórosabb elfajzása az, hogy sokhelyt az erkölcstelenedés tudatos és nyílt.

A lelki élet meghasonlottsága rányomja bélyegét az egész társadalomra és minden szervezkedésre. A nép úgy érzi és szomorú példákön állandóan tapasztalja, hogy magyar vezető rétege *általában* (tisztelre méltó kivételektől eltekintve) érdekeit elkülönítette az övétől, sőt érdekeit az ő kárára is kielégíti. Ezért eleve bizalmatlan, bezárkózó. De bizalmatlan, s kétarcu saját osztálybelieivel szemben is, akikkal személyi gyűlölségből sokszor vidékek életét megmérgező, egymást minden eszközzel megsemmisíteni akaró testvérharcot folytat. – Böződinek nem volt célja ennek a pusztulásnak teljes feltárása, „ezt a kimutatások hiánya ma még lehetetlenné is tenné” – a kép így is nagyon le-
verő.

Ellensúlyozzák-e ezeket a sorvasztó folyamatokat azok a különböző megújulási törekvések, melyeket Böződi szigeteknek nevez, szigeteknek, amelyek „ritkák, s közben pedig mély a tenger”?

Az öntudatlanságnak és meghasonlottságnak légkörében sokszor a legszebb kezdeményezések is eltorzulnak. Egy mintagazda gyógynövény szövetkezet hoz létre, külföldre exportál, de jaj – *felekezeti* alapon csinálja ezt, ami a szövetkezet lényegének nem felel meg és bukása egyik főokává válik. – Egy másik felekezet, hogy a nagy csecsemő halandóságon segítsen, saját felekezetü magyar orvost keres. Ilyet nem kap, más felekezetü magyar nem kell, pusztuljanak tovább a csecsemők. A társadalmi szakadékokat felekezeti szakadékok is keresztezik és mindez szétőri a népi közösséget, szervezett közös munkára képtelenné teszi, az individualizált egyedekben pedig a legrosszabb ösztönöket szabadítja fel.

Azért vannak biztató jelek. Itt egy gépszövetkezet, ott egy fakitermelő (mely azonban nem kap pénzt, hogy a fát fel is dolgozza), itt-ott a háziipart egészségesen, a hagyományok kellő megtartásával ujítják fel és szervezik be és a Balázs Ferenc álma: a szükségletek szerint idomuló, sok-

félével foglalkozó általános szövetkezet típusa itt is ott is felbukkan.

Az egészségügy terén a szövetkezeti orvos ellátás eszméje csirázik és van hely, ahol az alkohol ellen öntudatos küzdelem indult be. Egy ciuc-i falu és vezetője nevét meg kell jegyezni. – Bálint Vilmos plébános. Nagyszabású népnevelő. Falujában műkedvelő társulatot, vetített és szabad előadás sorozatokat szervez másfél évtizeden át és Balázs Ferenchez hasonlóan a nép kezdeményező erőit igyekszik fejleszteni, közülük választ és irányít előadókat. Virágzó új élet csirázik nyomában, bár utóbbi években az előadásokat nem folytathatta. Odorheiu-n ma is nyomot hagyott Balázs Ferenc ottani népnevelő munkája és itt is ott is falusi ifjúsági csoportok művelik önmagukat. Az iskolákért való áldozatkészség nagy példája az I. G. Duca-i unit. felső tagozat fenntartása. Van falu – még pedig szegény falu – hol családonként átlag évi 3500 lej érőt áldoznak terményben, közmunkában, pénzben az egyháznak és iskolának.

De mindezek csak szétszórt jelenségek, egymástól külön álló, szűk körre kiterjedő akciók. Egy-egy vidék egy-egy problémáját alig fogják át, nem hogy a székelység egész problémáját, az egész székelység gazdasági, kulturális, egészségügyi kérdéscsoportját próbálnák tervszerűen megoldani. Az évszázados romboló folyamatok pedig közben helyrehozhatatlanul folytatják pusztításukat. „Meg lehet állítani ezt a folyamatot és ellenkező irányt lehet adni neki? A székelység fennmaradása ezen

a kérdésen mulik... Lehetőség számtalan van – a föld, az élet körülmények nem ítélték pusztulásra a népet. – Csak ember kell, aki vezetője lehessen és főleg egészségesebb társadalmi közszellemre van szükség”. „A székely népnél minden lehetséges, mert lelkében hatalmas erők szunyadoznak úgy a jóra, mind a rosszra. S ez egy örök vigasztalás.” De viszont: „A magyar társadalom igen lassan halad az önismeret és a belső szervezkedés útján, sokkal lassabban, mint ahogy a körülmények megkövetelik” s ez a jelenség – mi mindig mindenről lekésünk – vigasztalan. A székelykérdés pedig sorskérdés. Kell hogy lelkiismereti-kérdése is legyen minden felelősséget érző romániai magyarnak.

*

Bözödi könyve, bármennyi hibát is fog kimutatni benne a szükséges részletes tudományos kritika és adatainak pontos átvizsgálása és ellenőrzése, – uttörő munka helyesebb önismeretünk felé. És példamutató tett is: minden támogatás nélkül évek hosszú fáradozásával végzett hármas nagy munkát, a személyes adatgyűjtést, a nagyarányú irott forrástanulmányozást és az anyagnak új szempontú feldolgozását.

Könyvét 22 fényképfelvétel díszíti. Legtöbbjük önmagában szép, de a szöveghez kevés a közülük. A székelység földrajzi elhelyezkedését mutató térképvázlat és a népművészet jellegzetességeit ábrázoló képek nagyon hiányoznak.

Tizenöt éve jelent meg a Tizenegyek Antológiája.

Balázs Ferenc, Dobai István, Finta Zoltán, Jakab Géza, Jancsó Béla, Kacsó Sándor, Br. Kemény János, Maksay Albert, Mihály László, Szentiványi Sándor és Tamási Áron együttes fellépése – a Tizenegyek antológiájában mai szemmel nézve többféle jelentőséggel bír.

1. Az uralomváltás után ez az antológia számít az első kollektív írói megmozdulásnak. (A Helikon három évvel később, 1926-ban jött először össze) és ennek már tudatosan vallott programja az új transzilvániai irodalom, mely az antológia idejében még csak csirázott. Az antológia megszervezője és megvalósítója Balázs Ferenc az erdélyi irodalomról és a székely mitológiáról írott tanulmányaiban az erdélyiség alapvető vonásait fedezi föl és nagy megérzéssel mutatta meg az új irodalom fejlődési lehetőségeit. Jancsó Béla itt Petőfi, Baudelaire, Romain Rolland, az expresszionizmus és a művészet lélektani és társadalmi jelentőségéről értekezik, de felcsendíti már ő is az irodalmi székely gondolatot, melyet fél évvel később ideológiai tanulmányban részletesen ki is fejt. A transzilvanizmus és a népiség jellege mutatkozik meg a verseken és különösen a novellákon.

2. Fiatal írók egy Tamási Áron szövegezte felhívással fordultak Transzylvánia magyar lányaihoz, hogy ők gyűjtsenek előfizetőket számukra. Pár hét alatt háromezer előfizető gyűlt össze, holott előzőleg még Reményik és Áprily első kötetei is csak 500–800 példányban keltek el. Az antológia hatalmas sikere után is felmerült a Tizenegyek között a rendszeres könyvkiadás megszervezése. Évéggett 1923 július 5-én „Kedves gyűjtőink”-hez köszönő írást jut-

tattott Balázs Ferenc. Mivel az irodalom a faj messzeható szava, nem az írókról van szó, mikor ők „Transzilvánia népe szívéhez akarnak eljutni, hanem „Transzilvánia legfőbb érdekéről”. „Könyvkereskedők útján a legjobb, legszebb könyvekből sem kel el párszáznál több... és ebben az a veszedelmes, hogy így az irodalom az emberektől távol, külön életet él, nem lehet hatóvá tenni és így az irodalom tulajdonképeni hivatását nem töltheti be s az irodalmat nem az egész faj, hanem csak a gazdagabbak, a nagyon áldozatkészek olvashatják”. A felhívás jellemzően mutatja Balázs Ferenc nagyvonalú és demokratikus könyvkiadó-szervezési programját, két évvel a Szépművészek Céh megalakulása előtt, amely éppen ellenkező elveken, bibliofil alapon létesített önálló erdélyi kiadót, kevés gondot fordítva a könyvterjesztés tömegességére, hogy aztán később a Helikonba kapcsolódás után a terjesztés teljesen kapitalista üzleti alapon történjék.

3. Tizenegyek antológiája az uralomváltás után a legelső transzilvániai ifjúsági megmozdulás. A Tizenegyeknek még nincs ifjúsági programjuk, hiszen akkoriban még nincs számbavehető magyar egyetemi hallgatóság a helyi tudományegyetemen és ez egyik főoka annak, hogy a Tizenegyek nagyszerű lendülete nem tudott mozgalomban folytatódni és irodalmi és közéleti gondolatai inkább közvetve valósultak meg. De a Tizenegyek egy kivételével (Mihály László) mind Transzilvániában telepedtek le, már e sorsvállalással is példát mutattak az ifjúságnak a helytállásra és társadalmi, szövetkezeti és kulturális szervező munkával lettek uttörői az irodalmi öntudatosodást nyomon követő ifjúsági öntudatosodásnak.

Szabó Dezső nyiltlevele

„A magyar miniszterelnökhöz”

Az Anschluss után két nappal Szabó Dezső nyiltlevelet intézett a magyar miniszterelnökhöz. Ez a nyiltlevél a Szabó Dezső-füzetek 38.-ik számában jelent meg. Belőle valók az alábbi részletek:

„...Én is a rendben és az összefogásban látom a magyar jövőért folytatott küzdelem biztosítékát. De rendben: mely nem a gyávaság, a lemondás, a defetizmus életösztonókat gyilkoló, lelkiismereteket elfojtó rendje, hanem a céljait tudó heroikus elszántság ösztönös mozdulata s minden magyar életösztonó életre, munkára, védelemre hívó egységbe szervezése. Rendben, mely nem a magyar öntudat, magyar szolidaritási érzés, a magyar életakarát lemaszlagolása, hanem: a magyar öntudat, a magyar védőösztonó, a magyar életakarát természetes életformája, szerves akarat önálló független történelmi műhelyének, földjének védelmére, jövőjének megépítésére.... Összefogásban, mely nem idegen étvágyak, idegen életakaratok állandó hódítását jelenti s a magyarság fokozatos kiszorítását életből, földből, vagyomból, a jövő minden lehetőségéből. Hanem: a magyarság új honfoglalását: az élet és jog új rendszerét, mely a magyar földet, a magyarság vérét és munkáját saját életének, saját jövőjének gazdag forrásaivá teszi.

...Öntudatot, öntudatot, öntudatot a magyarságnak, elnök úr! Öntudatot mindenekelőtt! Ez ma égetőbb szükség a kenyérnél, hiszen ez a magyar kenyér feltétele. Ez az öntudat lesz az egyetlen alkotó rend, az egyetlen védő összefogás, mely biztonságot és jövőt jelent a magyarság számára. Az egyetlen lehetőség termő egység: a magyar öntudat.

Ehelyett hűszentő óta mind szélesebb mederben, mind sokasultabb szereposztással, irtózatossal, orgyilkos maszlagolások folytattatnak a magyar életösztonó teljes megölésére, a még meglévő magyar szolidaritás szétoldására, a magyar halál minél akadálytalanabb megvalósítására. Iskolai és főiskolai katedrákon és sajtóban, szörnyen hazafias és jobboldali alakulatok éjjeli lebujaiban és honfoglaló pártokban: a magyar lélek minden fülénél folyik a lelketlen mérgezés: hogy a magyar quantite negligeeable kicsiny nép, önmagában semmi lehetősége és értelme nem lehet, csak a csodálatosan mindenható német imperializmus eszközeként juthat némi életféléhez. Mondják ezt akkor: mikor Irország, Finnország, Szerbia, Csehország nagyszerű példái a modern történelem megdönthetetlen dogmái gyanánt hirdetik, hogy minden népnek saját kezében, saját lelke bátorságában, saját szolidaritása erejében van lefektetve sorsa s bármily kicsiny legyen: elszánt heroizmusának makacs állandósága kivívja azt az önálló történelmi műhelyt, melyben szabadon megépítheti egyéniségét, életét.

...Gyilkos ügyességgel zsákmányolva ki a zsidóság gazdasági és sajtó túlsúlyát Magyarországon és nagy történelmi kifecamodásukat az összeomlás után: a magyar életösztonó egyetlen igézetű réméné, a magyar lélek egyetlen megszállottságává igyekeznek tenni a zsidó-gyűlöletet, egyrészt azért, hogy ezzel elvonják a figyelmet a német hódítás, a német hatalombavétel irtózatossal honfoglalásától. Másrészt azért, hogy a

zsidóellenes vak szenvedély bódulatával egy korlátlan parancsuralom egy ostortól hajtott csordájába szorítsák a magyarságot, melynek acélkorlátjain belül képtelen lesz minden erőfeszítésre a német elnyelés ellen. Az élet ezer és ezer alkalmában: titkosan és nyíltan, cigrogatón és vad rémítéssel igézik a magyar lelket: hogy a szervezetünkbe jutott tíz deka zsidóárzén ellen egyetlen lehető orvosságunk van: lenyelni egy mázsa német ciánkálit.

Most már félredobtak minden óvatosságot, minden turánkodó álarcot és akadnak gazemberek, még a magyar ifjúság lelki formálói közt is, akik a gyilkos arcátlanul nyílt szándékával maszlagolják a lelkeket, hogy teljesen kilátástalan volna a magyarság részéről minden védekezési ellenállási kísérletezés: úgy is német fenhatóság alá fog kerülni. Ez voltaképpen nagy szerencse lesz ráknézve: mert a németek gazdasági és szociális rendet fognak végre teremteni.

...Miniszterelnök úr! Irtózatossal döbbenet: a halál dermesztő döbbenete fogta el a magyar lelkeket s ha nem tudjuk visszaadni nekik az élet hitét, itt nem lesz építés, megújulás, nem lesz jövő. Rendőrrel, ügyéssel, az életösztonó sikoltásainak, a lelkiismeret szavának bírói elfojtásával nem lehet életet, lelket, hitet adni egy nemzetnek.

...Miniszterelnök úr! Arról mi nem tudunk semmit tenni, hogy az óriáskigyó ne legyen óriáskigyó. De akaratunkkal, okos és elszánt bátorságunkkal olyan öntudatot, egy nagyarányú szélesölelésű kulturális, szociális és gazdasági politikával olyan életet és élethitelt adhatunk a nemzetnek, hogy semmi veszély előtt sem fog nyulállapotba kerülni....

Miniszterelnök úr! A magyar parasztság százerei nincstelenül, földtelenül, jövőtlenül, irtózatossal senyvednek. Az a magyar parasztság, amelynek annyit ígértünk, mikor tagló alá ment a német hatalmi álomért három világrész csatatereire. A hazai német parasztságot egy külföldi hatalom anyagi és szellemi ereje, belföldi hatalomhoz jutott testvérei s a magyar katolikus egyház germán fejedelmei segíthetik mind több földhöz, mind több iskolához, fejlődési lehetőséghez, mind több honfoglaláshoz. De mi nem merünk döntő arányú védőtelepítéssel és nagyszabású földbirtokreformmal jövőt biztosítani a magyarságnak a minden magyar erő legfőbb biztosítékában: a magyar parasztban.

....A napnál is világosabb, hogy a német hódító akarat azért igyekszik a tömegek egyetlen szenvedélyévé, mintegy történelmet formáló szadizmussá tenni az antijudaizmust: hogy ennek megvakító erejével észrevétlenül hatalmába kerítse a magyar Vazult. Megtörténhetett a magyar országgyűlés házában nyílt ülésen, hogy a magyar nép képviselője felkiálthatott: – Inkább uralkodjék Németország Magyarországon, mint a zsidók! – És ez a fráter még máig is beléphet a magyar biztonság legszentebb várába. Ugyanakkor Miniszterelnök úr az egyház, a minisztériumok, a főiskolák, a municipiumok, a hadsereg, a bürokrácia, a közoktatás, a gazdasági élet stb. stb. vezető helyeit a magyar sors majdnem minden gyepelőit né-

met vér képviselői tartják kezükben a mai pángermán mámor halálos napjaiban.... Nem a zsidó kizsákmányolást kell megszüntetni, Miniszterelnök úr. *Olyan életrendszert kell teremteni, mely lehetetlenné teszi a magyarság mindenféle kizsákmányolását.* Nem a zsidó érdek, zsidó szellem hódítása ellen kell külön ügyeségeket kipécézni. Az intézményes biztosítékok olyan sorát kell megteremteni, mely minden idegen érdek, minden idegen szellem hódítását a magyarság ellen csirájában megfojtja, s minden magyar polgár lelkét bele formálja a magyar nyelv, magyar kultúra, az organikus magyar célok nagy emberi egységébe.... A hazai németiség nem akar megtérni életében egy magyar tanítót, egy magyar segédjegyzőt, káplánt, vagy baktort. És a magyarnak kötelessége térni, hogy az élet és halál nagy napjaiban sorsának, megmaradásának, védelmének, lelkének, kenyerének, jövőjének minden kormányra feltétele, lehetősége annak a vérnek irányításában van, mely reánk a legközelebbi, legirtózatosabb veszélyt jelenti.... A német vérűnek előnye van a németvidéki állásokra, mert német. Előnye van a magyar népségű állásokra: mert jobb magyar s a pártfogást jelentő tényezők óriás többsége vérrokon. Mire való hát akkor a nagy irredenta zokogás!

....Míg a magyar szellem komoly megnyilatkozásai, a magyar lélek hivatott kifejezői, ha feltárják a magyarság tényleges sebeit: fölényes – ó milyen siralmasan fölényes – kioktatásokban, elkobzásokban, fogházakban részesülnek, míg egy úri csirkefogók uszítására ősvallásba gajdult szerencsétlen paraszt két évi fegyházat kap: a germán hódítást előkészítő, ravaszul tervszerű anarkióknak szeszbe mártott magyar ruhásai, a magyar nemzeti államot, a magyar nemzetet és Magyarország egységét is szétoldó hazaáruló német célú gangszterek himestojásként kezeltek.

....Öntudatot, öntudatot, öntudatot a magyarságnak, Miniszterelnök úr, öntudatot mindenekelőtt, mindenekelőtt. Ez lesz a nagy alkotó egység, a kimeríthetetlen erő, a megújulás diadala.... Végetvetve a gyávaság, a dezertálás, a lemondás, a feladás húsz éves kurzusának.... határozott, alku tárgyát nem jelenthető *eddig s tovább nem-et* kell mondani az irtózatossá váló germán pumpolásnak.

Mondja ki a magyar országgyűlés, mint nyolc millió magyar szomjában várt evangéliumát: hogy Magyarország teljes függetlenségét, önállóságát, egyéni alkotásának külön történelmi műhelyét minden körülmények közt megvédjük. Ez a magyar élet megmásíthatatlan örök alaptörvénye. Mondja ki, hogy a magyar föld minden röge az egész Magyarország teste, az egységes magyar nemzetnek elidegeníthetetlen tulajdona. Minden magánföldbirtok csak örökbérlet a nemzethűség és a magyarság egyetemes érdekeinek feltétele alatt.... Felhíva Európa figyelmét fenyegetett helyzetünkre: a nagybirtokot mozgósítsuk egy gyors és hatalmas tervszerű és minden szükségében hitellel ellátott telepítési földreformra.... Ez hatalmas életfejlődést jelentene a magyarság egyetlen nagy erőforrásának, a magyar parasztságnak és védő biztosítást az édes magyar nyelvnek, egész jövőnknek. Ez az önvédelem az élet természeti parancsa.... Egy olyan, minden szabadságában intézményesen biztosított új demokráciát kell politikai rendszerré tenni, mely a nemzeti munka egyetemes tömegét minden tényével önsorsa igazgatására, a történelmi élet építésére

neveli s az élet minden terén lehetetlenné tesz minden szabadsákmányt, minden élősdiséget, minden kalandorságot. Egy ilyen minden atomjában öntudatosított nemzet a magyar megmaradás, a magyar bölcső minden parancsából: új külpolitikai lehetőségeket, új védő elhelyezkedést és történelmi értelmet kell megtalálnunk Európában.... 1867-ben a magyar történelem e legfeketébb évében: a behemót germánosság védelmévé kötötte le a magyarságot a velünk hasonló sorsú kismagyarok szabadságvágya ellen (Deák.) Ő ezt a megmaradás a biztosítás útjának gondolta, pedig ez az út a temetőhöz vezet. Szenvedtünk volna tovább: ez éberebb magyar öntudatot, szélesebb magyar szolidaritást jelentett volna. És kerestük volna Ausztria többi népeivel együtt közös problémáink megoldását, a szabad jövő megszerzését. Milyen egészen más jelentőségünk lett volna a környező népek lelkében, életében, mennyivel kevesebb lemondás, vér, föld és sorsvesztés jutott volna nekünk osztályrészből, Miniszterelnök úr: Ausztria példája.... Olaszország szövetsége, brenneri heveny szónoklata és Dollfuss ölelései után még a vakoknak is szemébe domborította, hogy egy aránylag kis nemzet biztonsága csak a kismagyarok biztonságában van.

....Meg kell találni a megegyezést, ha többet nem, egy hosszú lejáratú Treuga Dei-t a szomszéd népekkel bármi módon.... A szomszéd népek be fogják látni, hogy mindnyájunkra több előny van egy kisebb lemondású megegyezésben: mintha engedjük, hogy egy éhes nagy hatalom folytonos pumpolással kijátszon bennünket egymás ellen s végleg lenyeljen mindnyájunkat. Őszinte bátor lépéseket kell tennünk a kulturális és gazdasági vérkeringés visszaállítására e népekkel, ebből csak haszna lehet az ottani magyarságnak. És ez egy nagy lépés lehet az új nagy történelmi gondolat felé, mely a kisebb nemzetek egyetlen megmaradási biztonsága: védőszövetségbe tömöríteni Kelet-Európa, a Balkán és Nyugat-Ázsia kis és közepes nemzeteit, melyben mindenik nemzet biztosítéka volna az összes többi nemzetek független, önálló, egyéni fejlődésének. És amely megvédené ezeket a nemzeteket a nagy hatalmak gazdasági, vagy katonai nyomása – vagy egy esetleges zsákmányfelosztás irtózatossága megegyezése ellen.

....Az állam-üzlet apró gazdasági zsargonjának, a kis ügyességeknek, a mikroszkópikus macchiavellizmusoknak ideje lejárt: halálos elszántságú epikus arányú történelmi építésre van szükség, hogy legyen védő és teremtő magyar öntudat. Miniszterelnök úr: az élet forró hívása jön a márciusi szélben a meghervasztott magyarság felé. Könyörgöm: vezessen bennünket e hívás parancsai szerint!"

Tenerödre támaszkodjál; szerencsétől ha mit nyujt fogadd el, de ne várj semmit is. Az élet szebb ajándéka Istennek, mintsem kockajáték gyanánt folytassuk. Nem csüggedő erőnek gyakran a sors maga is engedni látszik: azért a szerencse hatalmát ismerned ugyan, de általa sem kormányoztatni, sem elrettenteni magad ne enged.

Egyedül a legnagyobb erő sem tehet mindent. Mondhatnám nem tehet sokat. Egyesített erőknél pedig a lehetetlennél látszó is gyakran lehetséges.

Kölcsey Ferenc (Parainezis)

A pályaválasztás

Az ifjúságnak alig van ennél fontosabb kérdése. Az egyén szempontjából nemcsak azt a munkaterületet jelenti, ahol munkájával kenyerét megkeresheti, de jelenti hajlama, képességei kifejtésének legjobb módját, lelke elégedettségét, ha a választás helyes, viszont ha helytelen, úgy igazi képességei háttérbe szorítását és állandó belső elégedetlenséget.

A közösség, a társadalom számára a pályaválasztás kérdése nemcsak annyi, hogy *akárhogy* pótoljuk a természet rendje szerint kihullókat. A közösségnek szükségletei vannak, ezeket a szükségleteket töltik be a különböző élethivatások. A közösség szempontjából a pályaválasztás csak akkor egészséges, ha a *szükségletek mértéke szerint* történik, mert máskülönben egyik pályán túlszűfolttság és munkanélküliség lesz ugyanakkor, amikor más pályákon fontos feladatok maradnak gazdátlanul. E mechanikai, arányos elosztáson túl azonban a közösség szempontjából az a döntő jelentőségű, hogy a pályaválasztásnál az *arravalóság* szempontja érvényesüljön. Társadalmi feladatát csak arra való ember tudja betölteni, aki a tehetségének, testi és szellemi-lelki adottságainak megfelelő munkatérben dolgozik. Egy pályára való alkalmasság nem esik egybe mindig az illető hajlamával, az egyéni megérzés különösen az ifjúságnál gyakran félreismer. A modern társadalom ezért a tárgyilagos, tudományos tehetségvizsgálat eljárásaival igyekszik az egy-egy pályára való alkalmasságot megállapítani, hogy a szükséglet mértéke szerint az erkölcsileg-szellemileg-testileg legalkalmasabbak (osztálykülönbség nélkül) menjenek egy-egy pályára, mert a társadalom szempontjából ez a legjobb megoldás. De ez a legjobb megoldás az egyén szempontjából is, mert csak a szükséglet és az arra való ember egyezése esetén tud nemcsak kenyeret keresni, de harmonikus életet élni, míg ellenkező esetben megnyomorítja a pályát és önmagát.

Romániai magyar fiatalnak a pályaválasztását is a szükségleteknek és az arra való ságnak kell irányítaniuk.

A szükségleteknél első sorban országunk szükségletei az irányadók. Ha ma bizonyos pályákon akadályokat is próbálnak támasztani, hinnünk kell abban, hogy az ország szükségleteinek felismerése elvezet ahhoz a belátáshoz, hogy az arra való ságnak az ország érdekében is a legjobb mértéke a pályaválasztásnak.

A szükségletek másik síkja: a romániai magyarság szükségletei. A romániai magyarság gazdasági, kulturális és egészségügyi feladataiba kell elsősorban bekapcsolódnunk a romániai magyar fiataloknak, a romániai magyarság szükségletei kell megállapítsák a pályaválasztás mértékét.

Szervezetlenségünk szomorú bizonyítéka, hogy még ma sincs megfelelő szerve a romániai magyarságnak, amely egyrészt a szükségletek és elhelyezkedési lehetőségek állandó nyilvántartásával a mechanikai elosztást, másrészt a tárgyilagos, minden mellékszemponttól mentes tehetségkutatóval a megfelelő egyéni kiválasztást elvégezze. Márpedig a pályaválasztásnak szervezett, életrevaló és élni akaró közösségben irányítottan kell lennie.

Ilyen szerv hiján és megfelelő statisztikák nélkül is, vállalnunk kell ezt a fontos közösségi feladatot, hogy az egyes pályák választását egyfelől az arra való ságnak, másfelől az országos és romániai magyar szükséglet és elhelyezkedési lehetőség között megvilágítása alá helyezve, tanácsot adjunk a pályaválasztás nehéz kérdése előtt álló fiatal magyar testvéreinknek.

Az eddigi ilyen irányú tanácsadások jórészt csak az érettségiző ifjúságnak szóltak, ezúttal először kíséreljük meg, hogy a IV. osztályt elvégzőknek mutassunk új lehetőségeket, mert a teljesen irányítatlan középiskolai kiválasztás miatt társadalmi előítéletből, szokásból, vagy tájékozatlanságból rengetegen végzik a szellemi pályákat előkészítő liceumokat, mulasztanak el számukra megfelelőbb más lehetőségeket, egyben pedig elfoglalják a helyet mások, arra valóbbak elől.

Denderle József:

Elhelyezkedési lehetőségek a magyar kisebbségi egyházaknál

Kisebbségi kereteink között a legbiztosabb elhelyezkedési lehetőség a papi pályán kínálkozott, amely azonban nemcsak rátermettséget, hanem lemondó, áldozatos lelkeket kíván és elsősorban erős hivatásérzést.

A papi pálya után a tanári és tanítói élet-

hivatás látszott olyannak, amely az oklevél megszerzése után biztos kenyeret nyújthat a fiatal nemzedék egy részének. Az egyre súlyosbodó körülmények azonban életbevágóan visszahatottak iskoláink léteire, egymásután szüntek meg és zárták be kapuit különböző okok folytán.

A középiskolák közül az idők folyamán az aradi katolikus és a satu-marei református főgimnázium vesztette el nyilvánossági jogát (ma is enélkül működnek), míg a timișoarei piarista liceum fokozatosan román előadási nyelvet vezetett be. Anyagi nehézségek játszottak közre abban, hogy az egyházi főhatóságok kölcsönös megegyezés alapján megszüntették az odorheui református és a târgu-mureși katolikus főgimnáziumokat. Elemi iskoláink helyzetét a napilapokból eléggé ismerheti a magyar kisebbségi élet változásait figyelemmel kíséző közönség.

Az iskolák számának csökkenésével kevesebb lett a megélhetést nyújtó tanári és tanítói helyek száma is. Határozottan állíthatjuk, hogy ezen a téren olyan túltermelés mutatkozik, amelyet józan előrelátással meg kell szüntetni.

Ennek a túltermelésnek egy második oka az, hogy fiatalságunk még mindig nehezen szánja rá magát a szabad pályák bizonytalan kísérletezésére és inkább választja a magyar iskola nyújtotta sovány, de biztosabb kenyeret.

Az alább közölt statisztikai adatokat tájékoztatásul közöljük, ha nem is abszolút pontossággal, de mégis helyzetképet nyújtanak a jövő tekintetében.

A cluji tudományegyetem *bölcsészeti* (irodalom-filozófiai) *fakultására* beiratkozott az 1936/37 évben 572 hallgató, akik közül magyar 81 fiú és 64 leány.

A *természettudományi* (știința) *fakultásra* beiratkozottak száma 338, akik közül magyar 76 fiú és 22 leány.

Az egyetem magyar hallgatóinak száma 736, akik közül *tanárjelölt* 243¹. Ma már ezek a számok általánosan csökkentek, értesülésünk szerint azonban a tanárjelöltek arányszáma növekedett: 590 magyar hallgató közül 203 tanárjelölt.

Fölkerestük a transilvaniai magyar egyházak iskolaügyeinek vezetőit, hogy felvilágosítást kapjunk a tanügyi elhelyezkedések lehetőségeiről.

Az alba-iuliai róm. kat. egyházmegye fiú-középsiskoláinál 120–130 szervezett tanári állás van. Szükség mutatkozik filozófia, francia, magyar, latin szakokban, míg számtan, földrajz, természetrajz-szakoknál főleg van. A középfokú leányiskolákat többnyire szerzetesnők vezetik, akik saját tanerőikkel töltik be az állásokat.

A *reformátusoknál* a helyzetet a következőképpen vázolhatjuk²: Szakvizsgáló tanár 15 van állás nélkül. Német és matematika szakkal nem lehet ma állást kapni. De sok van a történelem és földrajz szakosokból is. Filozófia, magyar, latin, fizika-kémia és egy-két francia főszakos kellene még.

Az *unitárius egyház* mindössze két főgimnázium fölött rendelkezik.

Az értelmiséget nevelő középiskolák mellett kisebbségi életünkben elsőrangú fontossága jut *hitvallásos elemi iskoláinknak* is. Bármilyen göröngyös és nehéz a tanítói pálya, a túltermelés tüneteiben ezen a téren is ijesztően mutatkoznak különösen a női tanerőkkel kapcsolatosan.

¹ Az adatokat az 1937-ben kiadott egyetemi évkönyv alapján adjuk: „Anuarul Universității Reg. Ferdinand I.” Cluj 1937, 182–183. és 236–237. old.

² Az adatokat dr. Illés Gyula tanügyi előadótanácsos volt szíves közölni Adám Zsigmonddal, az E. F. munkatársával.

Sok panasz hangzik el az iskolafenntartó egyházak ellen, amiért nem gondoskodik a végzett tanítónők elhelyezéséről. Ezek a kifakadások azonban igazságtalanok és nélkülözik a tárgyilagos szemléletet. Kisebb helyeken egy tanerős iskola működik, ahol a tanító egyházának kántori teendőket is végez, másrészt pedig az egyházközségek is szívesebben alkalmazzák a pályázók közül a férfiakat.

Továbbá városainkban a katolikus elemi leányiskolák szinte kizárólag apáca-rendek kezében vannak. Ezek szerint valóban a tanítónők elhelyezése teljesen reménytelen. A statisztikai helyzetkép ezen a téren a következő:

A *katolikusoknak* van az alba-iuliai egyházmegye területén: 187 elemi iskolájuk, 432 tanerővel. Évenként végez 28 fiú- és 12 leány-tanítójelölt. Ezeknek nagyobb részét, különösen a kántori vizsgával rendelkezőket, elhelyezik. Természetesen a timișoarei és a satu-mare-oradeai egyházmegyék területén is működnek katolikus elemi iskolák.

Satu-Mare és Sălajmegyék területén az erőteljes sváb propaganda sok magyar iskolának halálát jelentette.

Az *unitárius* egyház 32 iskolával rendelkezik 51 tanerővel. Évenként 5 tanítójelölt végez, akiket elhelyeznek.

A *református* egyházkerületben 40 tanítói állás még betölthető. Az 1936–37-es tanévben 348 iskolát tartottak fenn 528 tanerővel.

A két statisztikai adatnak összesítéséből világosan kitűnik a helyzetkép: a kisebbségi magyarnak a tanügyben való elhelyezkedésének lehetősége, illetőleg lehetetlensége.

Nemcsak nálunk ilyen a helyzet, hanem az állami oktatásban is nagy a túltermelés. Több ezer többségi tanító, tanítónő, tanár és tanárnő sínlyi a munkanélküliség szomorú következményeit.

Az idősebb munkaerőket már nagyrésztben kicserélték az ifjú nemzedék tagjaival. De a fiatal tanárok nagyrésze még mindig helyettes tanár, mert az állam és az egyházi főhatóságok a véglegesítést a kapacitásvizsga után adják csak meg.³

Összegezve az elmondottakat, kialakulhat végső következtetésünk, amely szerint a kisebbségi magyar tanügyben sem rózsás az elhelyezkedési lehetőség. Ifjainknak tehát inkább a szabad pályák állanak rendelkezésre továbbra is. Képzettség, ügyesség, szívósság az élet versenyének ütemében, ez fogja eldönteni boldogulásukat.

³ V. ö. az „Erdélyi Fiatalok” számában a kérdés bővebb tárgyalását a cikk szerzőjétől.

A București Tudományegyetem elektrotechnikai intézete. Tanulmányi idő: 4¹/₂ év. A felvételi vizsga tananyaga: mennyiségtan, algebra, mértan, fizika, kémia. A főiskola elektromérnöki diplomát 1942 okt. 31-ig ad jó elhelyezkedési kilátásokkal. Eddig magyar fiú nem végezte. Felvilágosítással szolgál válaszbélyeg ellenében: Nagy Ernő cand. ing. Dej Str. Berthelot 36.

Szabad pályák érettségizettek számára

Gyógyszerészi pálya

A gyógyszerészi pálya az utóbbi években válságon ment keresztül, melyet csak részben tulajdoníthatunk az ezzel körülbelül egybeeső általános világ-gazdasági válságnak. A gazdasági válság csak súlyosbító körülményként lépett fel akkor, amikor az egész gyógyszerési pálya fejlődése belső okok folytán holtpontra jutott.

Az első ijedelem idején, amikor a bajok jelentkezni kezdtek, a megbetegedett pálya csak tüneti kezelésben részesült. Ez abban állott, hogy a tulszaporodott oklevelesek elhelyezésére nyakra-főre új patikajogokat adományoztak. Ezen új jogosítványok különleges és mintegy ideiglenes jellegének kihangsúlyozására az új jogok átruházását és örökölhetőségét még a családtagok kárára is rendkívül megszorították. Sokkal eredményesebbnek bizonyult az az intézkedés, hogy az okleveles gyógyszerész-tultermelésnek a három gyógyszerési fakultás egyesítésével gátat vetettek.

A munkaerőtöbbleten kívül a pályának sokkal mélyebbre nyúló bajai is voltak és vannak ma is, s ezeket feltétlenül orvosolni kell ahhoz, hogy a gyógyszerészet fontos közegészségügyi hivatását betölthesse, s ezzel egyben régi tekintélyét visszaszerezhesse.

A belső válság okai között szerepel elsősorban az a tény, hogy a hivatalos jellegű, tehát nem nyilvános gyógytárak (betegsegélyző, vasuti gyógytár, stb.) egyre nagyobb vásárló-tömegeket vonnak el a nyilvános patikáktól. A hivatalos gyógytárak felállítása általános egészségügyi és szociális szempontok tekintetbevételével fejlődést is jelent, hiszen ezek a szerényebb körülmények között élő munkás rétegek rendszeres gyógyszerellátásáról tartoznak gondoskodni. Előnyük az, hogy számos fiatal okleveles gyógyszerész elhelyezkedését biztosítják. Hátrányuk az, hogy a nyilvános patikák forgalmát csökkentik, s ezzel azokban az állami állásoknál számba alig jövő kisebbségi gyógyszerészek alkalmazását megnehezítik.

A gyógyszerertárat és ezzel az elhelyezkedési lehetőségeket legérzékenyebben érinti a belső válságnak másik főoka: *a drogériák gyógyszerészi működése*. A semminemű gyógyszerészeti előképzettséggel és jogosítvánnyal nem bíró drogériák ugyanis még ma is szolgáltathatnak ki gyógyszert a nagyközönségnek. Meglepő, hogy ma, amikor minden hivatalos igyekezet arra irányul, hogy a gyógyszerészet, s ezzel az általános egészségügyi helyzet nivóját emelje, ez a kérdés még mindig nincs rendezve.

*

A gyógyszerészi pálya belső válság-okainak rövid vázolója után rátérhetünk azoknak a lehetőségeknek elemzésére, melyeket a pálya a fiatal okleveles gyógyszerésznek nyújthat. Túloldali táblázatunkban tízféle elhelyezkedési lehetőséget tüntetünk fel. Ezek közül négy kevés kivétellel a román etnikai eredetűek számára van fentartva. E négy korlátozott lehetőség a következő:

- Hivatalos kórházi, klinikai és szanatóriumi gyógyszerertárak és gyógyszerelosztó központok
- Betegsegélyző és vasuti gyógyszerertárak.

c) Katonai gyógyszerertárak (tishti képzéshez kötve) és végül

d) Vegyészeti gyárak gyógyszerészi és vegyész-állásai.

A belföldi gyógyszerészi és vegyi ipar épen napjainkban indult hatalmas fejlődésnek. Ebből természetesen az következne, hogy fiatal gyógyszerészeink tág lehetőségeket nyerjenek az elhelyezkedésre. Ezzel szemben azt tapasztaljuk, hogy a naponta alakuló és állandóan fejlődő vegyi nagyüzemek magyar gyógyszerészt alig alkalmaznak.

Maradt tehát hat lehetőség. A legutóbbi hónapok rendelkezései ezt a számot is apasztották kettővel, a következő módon.

a) Új patika bérletet további rendelkezésig nem engedélyeznek. Az eddig bérletben levő patikák jogát a bérleti szerződés lejártáig tiszteletben tartják (a bérleti idő rendszerint 3–5 év, melyből a legtöbb esetben 2–3 év már eltelt, így körülbelül két év alatt az összes patikabérlet megszűnik). A bérleti lehetőség tehát bizonytalan ideig szünetel.

b) A patikavásárlásokkal kapcsolatos jogáttruházásuknál újabban a legnagyobb körültekintéssel járnak el. A jog-átírás kisebbségi vásárlókra néhány hónap óta szünetel. A mai helyzetben tehát ez a lehetőség is elesik.

A túloldali táblázatból kitűnik, hogy a kisebbségi gyógyszerész elsősorban mint okleveles alkalmazott számíthat elhelyezkedésre. Megfelelő képzés és jó ajánlások esetén patikavezető is lehet. Mindkét elhelyezkedési mód nagy lekötöttséggel jár és jövője bizonytalan. Ezért legtöbbször átmeneti állapotnak szeretik tekinteni a jobb jövő reményében. Mivel azonban minden okleveles gyógyszerész, aki nem a szüleitől öröklendő patikában dolgozik, elsősorban ezzel a két lehetőséggel találkozik, mihelyt az egyetemet elhagyja, mi is először ezekkel vetünk számot.

Az okleveles gyógyszerészi állás elsősorban a nyilvános gyógyszerertárak számától függ. Tudni kell azonban azt is, hogy nem minden patika képes alkalmazni okleveles gyógyszerészt. Állás tekintetében például nem jöhetnek számba a négyezer lakosnál

Örömmel állapíthatják meg, hogy lapunk múlt évi utolsó számában megjelent és a gyógyszerészek elhelyezési kérdéseit tárgyaló cikkünk kellő viszhangot keltett úgy a gyógyszerész-kartársak, mint azok körében is, akik fiatal oklevelesein elhelyezkedési lehetőségei iránt komolyan érdeklődnek. E tekintetben elsősorban a "Pharmacia" helybeli kétnyelvű gyógyszerész szaklap hasábjain megjelent cikre kell utalnunk. A cikkíró Mózes Károly, aki a gyógyszerészet ügyének évtizedek óta alapos ismerője, rámutatott cikkünk néhány adathiányára, de végkonklúzióban ugyanarra az eredményre jut.

Méltányosnak találom Mózes Károlynak azt a kívánságát, hogy okleveles gyógyszerészekkel kapcsolatban hagyjuk el a „segéd” megnevezést. Sajnos erre a célra nincs megfelelő elnevezés, s így a félreértések elkerülése végett nem alkalmazhattam a „kartárs” vagy „kolléga” szót, mert az egyuttal gyógyszerertárlajdonost, vagy bérletet is jelenthet. Mégis igyekeztem jelen cikkemből lehetőleg elhagyni a „segéd” megjelölést.

A gyógyszerészek elhelyezkedési lehetőségei

Sz.	LEHETŐSÉG	ELŐFELTÉTELEK			ELŐNYEI	HÁTRÁNYAI	MEGJEGYZÉS (Mai akadályok)		
		Képesítés		Anyagiak					
1	NYILVÁNOS GYÓGYSZERTÁR	Okleveles (segédi) állás	Oklevél és gyakorlat	—	—	Fix fizetés	Bizonytalan jövő	—	
2		Patikavezetői állás	„	Patika vezetői képesítés	—	„	„	—	
3		Patikabérlés	„	„	100—300 ezer lei kaució	Megélhetés halálíg	Család jövője bizonytalan	Szünetel	
4		Patikanyitás	„	„	100—300 ezer lej tőke, v. hitel	Biztos megélhetés	—	—	
5		Patika vásárlás	„	„	300 ezer lejnél nagyobb tőke	„	—	Korlátozva	
6	NEM NYILVÁNOS GYÓGYSZERTÁR	Allami (kórház, klinika, stb.) patika	ETNIKAI EREDET	„	—	—	Allami szolgálattal azonosítva	—	„
7		Betegsegélyző patika		„	—	—	„	—	„
8		Katonai gyógyszertár		„	—	—	„	—	„
9		Vegyészeti gyári állás		„	—	—	Jó megélhetés	—	„
10		Önálló vegyész vállalkozás		—	—	100—300 ezer lej tőke	„ siker esetén	Vállalkozási kockázat	—

kisebbségi községek gyógyszertárai, valamint azon nagyobb helységek patikái sem, ahol a különféle hivatalos gyógyszertárak (betegsegélyző, gyógyszerelosztó, stb.) a lakosság nagyrészét elvonják a nyilvános patikáktól.

Az első közleményünkben kimutatott 1.378 romániai nyilvános gyógyszertár közül 1.017 patika 4000 lakosu vagy ennél népesebb községben van elhelyezve. Ezek tehát elméletben alkalmazhatnának okleveles gyógyszerészeket, s így megszűnne a gyógyszerészek munkanélkülisége, meg az az egészségtelen tünet is, hogy okleveleseink tekintélyes része más pályán helyezkedjék el. Gyakorlatban azonban a helyzet másként mutat. Nemcsak a hivatalos gyógyszertárak száma befolyásolja a nyilvános patikák forgalmát, s ezzel az alkalmaztatás lehetőségét, hanem az egyes vidékek sajátos viszonyai is. Minden területnek megvan a maga *gyógyszerigénye*, amely évtizedeken keresztül alig változik mennyiségileg. A vidék gazdasági és kulturális fejlődése lassanként a vidék gyógyszerigényét is emeli, s ezzel a környék

egészségügyi helyzetét is javítja. Gazdasági és kulturális tekintetben visszamaradtabb vidéken a nagyobb gyógyszertárak forgalma elég alacsony és így okleveles segédek alkalmazására ott nem számíthatunk. Az ilyen vidékeken a 4000-nél alacsonyabb lélekszámú helységekben még az alkalmazott nélküli gyógyszertárak is ritkák. Összehasonlításként közöljük a következő kimutatást:

	Összes patikák száma:	4000 lakosú, vagy ennél nagyobb községek patikáinak száma:
Erdély—Bánát	605	362
Munténia—Moldova	554	474
Bukovina	78	56
Besszarábia	137	125
Románia	1.378	1.027

A fent vázolt jelenségek, azaz a kulturális helyzetnek és a gyógyszerigényeknek szoros összefüggése miatt az a helyzet áll elő, hogy éppen azokon

a vidékeken, ahol a gyógyszertárak a 4000-nél nagyobb lélekszámú községekbe zsufolódnak, aránylag sokkal kevesebb okleveles gyógyszerész juthat állásba. Így dacára annak, hogy a besszarábiai patikák nagyrésze nagyközségekben van, ott okleveles gyógyszerész alig szerezhet állást. (A magyar gyógyszereszek elhelyezkedését ott az is akadályozza, hogy a besszarábiai gyógyszertárak 78,5 százaléka zsidó kézben van.) Ha egy vidék olyan gazdasági viszonyok között van, hogy nagyon kis lélekszámú helységek is képesek eltartani egy gyógyszertárt, (tehát a vidék gyógyszertárainak legnagyobb része kislélekszámú községekben helyezkedik el) ennek a vidéknek 4000 lakosú, vagy nagyobb községeiben levő patikák feltétlenül tudnak legalább egy alkalmazottat tartani. Ez a helyzet a Bánatban.

mát vesszük alapul, akkor mindössze 100—120 helylyel számolhatunk, tekintve, hogy a tulajdonosok jó része nem tud alkalmazottat tartani. Ez esetben ezt a számot jóval meghaladó okleveles gyógyszerészeink tekintélyes hányada állás nélkül maradna. Az okleveles gyógyszerészek túltermelésének idején néhány esztendő alatt több magyar gyógyszerész végzett az egyetemen, mint ahány helylyel ilyen körülmények között számolhatnánk, s e mellett tekintetbe kell vennünk azt is, hogy e helyek jelenleg mind be vannak töltve. A helyzetet enyhíti az, hogy aránylag kevés a román okleveles kolléga. Az impériumváltozás utáni időkben az érettségizett román fiatalság előtt tág lehetőségek nyíltak, s így aránylag kevesen iratkoztak a gyógyszerészeti fakultásokra. Később, amikor számuk már nagyon megsaporodott, új patikajogok

		román	magyar	német	zsidó	más	összesen
Helyzet 1919-ben	Patikák száma	28	183	160	54	15	440
	Az összes patikák hány %-a	3,36%	42,59%	36,36%	12,29%	3,4%	
Helyzet 1936-ban	Patikák száma	119	207	183	77	19	605
	Az összes patikák hány %-a	19,62%	34,21%	30,24%	12,56%	3,14%	
1919 és 1936 között felállított patikák	Új patikák száma	91	24	23	23	4	165
	Szaporodási %	322%	13%	14%	42%	26%	37,5%

Kisebbségi gyógyszerészek elhelyezkedését megnéhezíti az egyre gyakrabban tapasztalható etnikai megkülönböztetés is. Habár a helyzet a román gyógyszerértulajdonosok részéről nem olyan súlyos, mert még mai is szívesen alkalmaznak megbízható magyar oklevelesek, akik mindhárom nyelvet inkább beszélnek, mint másfajú kollégáik, az elhelyezkedés köre mégis egyre szűkül. A szász tulajdonosok régebben is szívesebben alkalmaztak német kollégákat. Egyes helyeken a tulajdonos nem akar vásárlóközönségének véleményével szembehelyezkedni akkor, amikor alkalmazottját megválogatja. Mindezek figyelembevételével szemlélt kell tartanunk legalább országrészünk patikatulajdonosainak nemzetiségi megoszlása felett.

Míg az fenti táblázat szerint az Ardeal—Banati gyógyszertárak szaporulata 37,5%, az összes romániai gyógyszertáraknak száma 50%-al emelkedett. Ez abban leli magyarázatát, hogy egyes vidékeken a jelzett időszak alatt a patikák száma közel 100%-os emelkedést mutatott. A fentebbi táblázatból láthatjuk, hogy a román tulajdonosok száma emelkedett leginkább, miáltal a román gyógyszerértulajdonosok száma a románság etnikai arányszámához közeledett. Ezzel szemben a magyar patikák arányszáma csökkent. Országrészünkben 42-ről 34%-ra, míg országos viszonylatban 12% alá esett. Ez körülbelül megfelelne a magyarság országos arányszámának, de a legutóbbi időben is egyre fogyott ez a szám, s ezzel együtt kisebbedett a magyar okleveles segédek elhelyezkedési lehetősége is. Ha fiatal gyógyszerészeink elhelyezkedésénél csak a magyar patikatulajdonosok szá-

adományozásával és egyéb hivatalos gyógyszertárak, meg gyógyszerelosztó központok állásainak betöltésével valamennyiüket eltudták helyezni. Az új patikajogot nyert kollégák állásait az újonnan végzetek töltötték be. Ez a folyamat napjainkban is tart. A helyzet akkor válik majd aggodalmassá, ha az egyetemen több román kolléga végez, mint amennyit az üresedő állásokba el tudnak helyezni és új állásokat, patikajogokat, vagy más lehetőségeket nem tudnak nekik nyújtani. Akkor a már betöltött állások felé fordul majd a figyelem, ami okvetlenül még jobban megszorítja a magyar oklevelesek elhelyezkedési lehetőségeit.

Az elhelyezkedés lehetőségei közé tartozik az az eset is, hogy amikor az okleveles gyógyszerész elméleti tudásának felhasználásával valamely önálló vállalkozásba kezd. Ez a lehetőség eddig szinte teljesen figyelmen kívül maradt. Ennek egyik akadály volt, hogy hiányoztak az úttörők. *Az okleveles gyógyszerész lenne hivatva arra, hogy az ország vegyi iparát kifejlessze.* Nem kell okvetlenül nagyvállalkozásra gondolni, melyhez nagy tőke szükséges. Ott van a gyógynövényfeldolgozás ezernyi lehetősége, gyógybor és szörpgyártás, vagy akár a különféle ipari kenőcsök készítése, mint oltóviasz, cipókrém, kenőanyagok, padló és síviaszok, melyeket kis mennyiségben is lehet készíteni nagy beruházások nélkül. E téren már néhány esztendőt eredmény nélkül elvesztettünk, s most is csak a jövőtől várjuk a megoldást. Lehet, hogy a munkanélküliség vezet majd erre az útra a fiatal gyógyszerészeket, mint ahogy a munkanélküli-

ség termelte ki az eredménnyel gazdálkodó és szőnyegkészítő patikusokat is.

A táblázatunkban felsorolt lehetőségek közül a fiatal gyógyszerészeket leginkább a gyógyszerárnyitási jog szerzése érdekli. Ez a módzat az, amely aránylag kevés tőkével vagy hitellel megoldható és feltétele csak a sikeres versenyvizsga. Kisközségekben versenyvizsga nélkül is adnak patikajogokat. E tekintetben a helyzet a következő:

Új patikák felállítását elsősorban a legutóbbi versenyvizsga (1935) alapján engedélyezték, mely alkalommal a jó eredménnyel végzett kisebbségi gyógyszerészek méltányos elbánásban részesültek. Ugyanilyen méltányosságot tapasztalhattunk az utóbbi 5 év alatt versenyvizsga nélkül adományozott falusi patikajogok elosztásánál is. Legutóbb (1938 május) néhány új helyre írtak ki pályázatot az 1935 évi versenyvizsgánál sikerrel szerepelt, de patikajoghoz nem jutott gyógyszerészek számára.

E ráknézve reménykeltő jelekből azt a tapasztalatot meríthetjük, hogy a legfelsőbb egészségügyi hatóság őszinte célja az, hogy a végzett gyógyszerészeket nem anyagi erőforrásaik, vagy más külső okok alapján, hanem kizárólag elméleti és gyakorlati képesítésük szerint osztályozza. Ugyanilyen figyelmet tanusít a képesítésnek az egyetemi előmenetel alapján a versenyvizsga nélkül adott falusi patikajogok adományozásánál is. Ez utóbbiakra nem ír ki versenyvizsgát, mert amugy is igen kevés a jelentkező, de a falvak közegészségügyének előmozdítását tartva szem előtt a jogigénylő gyógyszerészek képeségeiről más uton győződik meg.

Mindezekből a következő megállapításokat szűrhetjük le:

A fiatal magyar gyógyszerész útja az önállóadás felé a sikeres versenyvizsgákon és az egyetemi tanulmányokon keresztül vezet. A kormányzat jelenleg minden erejével a falu felé fordul, tehát *falusi patikajogok elnyerésére feltétlenül számíthatunk*.

Az érettségizett magyar ifjú csak abban az esetben válassza élethivatásául a gyógyszerészeti pályát, ha képességei alapján, úgy az egyetemi évek alatt, mint a későbbi versenyvizsgán jó eredményt remélhet. Ne kísérletezzünk a gyógyszerészettel, mint utolsó menedékhellyel! Az, aki ilyen célokkal lép a pályára, az rendszerint el sem ér az oklevélig, vagyha mégis oklevelet szerez, sorsa az örök alkalmazotté. Az ő számára semmi remény nem nyílik, de elzárja a kezdőlépések lehetőségét mások elől. Az örök alkalmazottak családot sem alapíthatnak bionytalan existenciájuk miatt, ezzel a faj életerejét csökkentik.

Szűnjön meg tehát a tömeges tódulás a gyógyszerészeti pályára és lépjen helyébe *a sokkal kevesebb számú, de jobb reményekkel bízató öntudatos akarás*, amely által fiatal patikusnemzedékünk több patikajogot szerez és ezzel több elhelyezkedési lehetőséget nyújt az utána következőknek.

A magasabb képesítésű gyógyszerész elősegítheti majd a gyógyszerészet öntudatosabb megszervezését is, amelynek segítségével az sikerrel veheti fel a harcot a belső és külső kártevőkkel szemben.

Ifj. Dr. Parádi Ferencz.

Tanulmányi lehetőség: a bucarești egyetem gyógyszerészeti fakultása. Tanulmányi idő: 5 év. Felvételi vizsga tár-

gyai: kémia, fizika, botanika (bonctan, szerkezetan), középiskolai anyag. Tandíj: 4500+600 (beiratásnál 2500 lej, a többi később. Felvilágosítással szolgál válaszbélyeg ellenében: Dósa András, București. Str Voivozi No. 50. Vakációi cím: Toplița jud. Mureș.

Az orvosi pálya

Elhelyezkedési lehetőségek: Mint minden orvosnak, *élvileg* nyitva áll az út az állam egészségügyi szervezetében való elhelyezkedéshez. A körorvosok, városi tisztii orvosok, állami kórházi orvosok, betegsegélyző orvosok, vasuti orvosok, stb. lehetnek kisebbségi is, ha kinevezik őket. Ha ez néhány kisebbséginek sikerül is, de *általában* ezekben az intézményekben nagyszámú magyar orvosnak az elhelyezkedésére nincs kilátás.

Mindössze három magyar kórházi intézmény van Románia egész területén magyar erkölcsi testületek kezén: a cluji Ref. Kórház, a tg.-mureși szanatórium és az oradeai Szt. József Kórház. Ezek magyar orvosokat alkalmaznak, de nagyon keveset vehetnek fel. Marad lehetőség még intézményeken kívül a városokban való elhelyezkedés, a magánrendelésből való megélés, ami első sorban a specialistáknak nyújt előnyt (éhhöz orvosi diploma után 2–4 évi specializálási tanfolyam és vizsga szükséges) és mert általában a városok telítve vannak orvossal, így is alig tudnak megélni. Ugyanakkor azonban fiatal magyar orvosok számára is vannak nem hivatalos letelepedési lehetőségek a falvakon. Gondolkozásunk hibája, ha ezeket nem ragadjuk meg. Ahol megdöböntő társadalmi szervezetlenségünkön egyházi, vagy szövetkezeti-betegsegélyző megszervezésével, vagy legalább a letelepedni akaró orvos társadalmi támogatásával segítenek, ott a fiatal orvos kenyeret, a falu egészségének örét találja meg.

Szükséglet: Országunkban száznál több körorvosi állás betöltetlen, s újabbak létesítéséről is szó van. A magyar lakosság orvosellátottsága általában az országos alatt van. Pl. Mureș-megyében egy orvosra esik 2473 ember, de egy magyar orvosra 5134; Odorheiu-megyében egy orvosra: 3821, egy magyar orvosra 11.930 ember. Mióta kisebbségi sorban élünk, a kulturáért és a kenyérért folytatott küzdelem mellett mintha elfeledkeztünk volna arról, hogy ugyanilyen életbevágó kötelesség a magyar egészségéért közös küzdelem is, hogy népünk segítségére siessünk az öt pusztító és elkorcsosulással fenyegető népbetegségek ellen és irányítsuk az egészségesebb nemzedékek létrehozásának világszerte egyre inkább központiává váló tudományával az eugenetikával. Sajátos magyar orvosi feladatok is vannak, melyekről nem mondhatunk le, de amelyeket még kevesen ismertek fel.

Arravalóság: Az orvosi pályához erkölcsi, szellemi és testi arravalóság szükséges. Az utóbbi kettő szempontjából megvizsgálják a beiratkozni akarókat, az első megvizsgálásának szempontja – talán nehézségei miatt – ma még nincs előtérben, holott a pálya *igazi* betöltéséhez nélkülözhetetlen. Az ezzel nem rendelkező, a csak kenyérkeresetért orvosi pályára menő még jó szaktudás esetén is tisztességtelen üzletemberré válhatik. Hivatását igazán csak az az orvos tudja betölteni, aki elszánja magát a legmészebbmenő személyes lemondásra a betegek érdekében. Az egyéni élet áldozata elválaszthatatlan az orvosi

pályától. Ebben van egész súlya, de egész dicsősége is. Csak az menjen orvosnak, aki ezt megérti s erre elszánja magát. A romániai magyarságnak ilyen orvosokra van szüksége.
Dr. Jancsó Béla.

Tanulmányi lehetőségek: Bucureștii és cluji tud. egyetem orvosi kara (van Iașiban és Cernăuțiiban is). Tanulmányi idő 6 év, mely a vizsgákkal együtt legalább 7 évet jelent. Felvételi vizsga anyaga: fizika, kémia, növény- és állattan, anatómia, biológia, fiziologia. Egész évi díj: 3500 lej. A felvételi vizsga díja Clujon 150 lej, orvosi vizsgálat 100 lej. – Bucureștii felvételi díj 1000 lej. Bucureștiire nézve részletes felvilágosítással szolgál: Tóthfalusi Károly București, Str. Doamna Oltea 38).

A mérnöki pálya.

Szükségletek: Transzilvánia műszakilag és mérnökileg szűz terület. A vizek, a szél és más energiaforrások itt kihasználhatatlanul hevernek. Az erdők termésének nagy része már virágzásától kezdve rothadásra van ítélve. Transzilvánia magyar fiatalsága lépjen a mérnöki pályára minél nagyobb számban. De vessen magát alá egy szűkebb irányításnak. Ne mindnyájan és ne sokan válasszanak egy szakot... mindegyik specialista legyen, a maga területén tökéletes... Menjenek, vegyész-, erdész-, bányász-, vaskohász-, fémkohászpályákra. Elektromos kémiára minél többen.

Hexner Béla vegyész-mérnök

Elhelyezkedési lehetőségek: Ma a mérnöki pálya csak első pillanatra látszik könnyű elhelyezést biztosítónak. A kisebbségek számára az állami, városi mérnökök, Cfr., dohány és sóipar stb. állásai ma elérhetetlenek. Sőt még a nagy petróleum és bányavállalatok se szívesen alkalmazzák őket. Legfeljebb egyes szász és magyar kézen lévő nagyvállalatnál helyezkedhetnek el pár kisebbségi mérnök. A helyzet azért nem kilátástalan. Országunk ipari fejlődése olyan óriási lépésekben halad, hogy a mielőbb fellépő mérnökihiány el fogja hátrítani az ország ipari fejlődése érdekében a mesterséges elhelyezkedési akadályokat. Emellett egy új, ma még kiaknázatlan mérnöki lehetőség is hátra van, a kereskedelmi mérnökök önálló mérnöki irodája, amely hivatás függetlenséget biztosít és a kellő kezdeményező képességgel rendelkező ember számára országunk nyersanyagainak feltárása és kiaknázása körüli munkában jó megélhetést is tud biztosítani. Mindent összevetve, a tanulmányi idő hosszúsága (vizsgákkal együtt hat év, katonasággal együtt hét év) és a tanulmányok nehéz volta ellenére is az arravaló magyar fiatalságnak ajánlhatom a mérnöki pályára menetelt.

Knizsek Ferenc mérnök.

M ü e g y e t e m .

Scoala Politehnica Regele Carol II., București Calea Griviței 132.

Tanulmányi idő: 5 év. Az előkészítő év tananyaga: 1. Algebra superioară. 2. Geometria analitica. 3. Geometria descriptiva. 4. Fizika (optica geometrica, căldura hidrostatica). 5. Chimia generală. 6. Mechanica (statica). 7. Geologia și minerologia. 8. Desemn, constructiv. 9. Desemn industrial. Beiratási díj: 3300 lej. A kereskedelmi és felsőipariskolai végzettséggel rendelkezőknek felvételi vizsgát kell tenniük Románia története és földrajza, francia nyelv, algebra, aritmetika és geometriából. A Diák-Otthon könyvtárában talál-

ható szakkönyvek: Ciorănescu: Algebra superioară. Toporescu: Chimia organică (első évről) Szakjai: 1. Construcții (kulturmérnöki) 2. Electromechanica (gépészeti) 3. Mine (bányászati) 4. Silvica (erdészeti) 5. Industriale (vegyészeti és ipari szak) 6. Aviație și armament. Elhelyezkedési lehetőségei az államnál és magánvállalatoknál. A „silvica” (erdészeti) és az „Aviație și armament” szakok végzettjeit majdnem csak az államhelyezi el. Az előkészítő év utáni szeptemberben a felvételi vizsgára azok is jelentkezhetnek, akik valamely természettudományi fakultáson már hallgattak egy évet.¹ Felvilágosítással szolgál, válaszbélyeg ellenében: Balla Pál București Str. Sfinți Voievod 50.

Egyetemi Vegyész-mérnöki szak. Institutul de chimie Industrială, a Facultății de Științe din București. Tanulmányi idő 5 év. A felvételi vizsga tananyaga: fizica és vegytan (anorganikus és organikus). A chemiánál jól el lehet készülni a G. S. Longinescu középiskolás könyvéből, fizikából meg elég jók az Angelescu vagy a Dima románnyelvű fizika könyvei (ez ajánlatos különösen magyar gimnáziumot végzetteknek). Beiratási díj: 1000+500. lej. Tandij 3000. lei Szakjai: 1. Petróleum ipar 2. Textil és robbanó anyagok. 3. Elektrochimia. 4. Biochimia. 5. Építőanyagipar. A doktorátus megszerzése két évbe kerül a mérnöki oklevél után. Az első év tanulmányi költsége a legdrágább, ami 6–8000 lejbe kerül. Ennek a szaknak nagyon jók az elhelyezkedési kilátásai. Felvilágosítással szolgál, válaszbélyeg ellenében: Holstein Gyula, Dej, Str. A Șaguna 18. Jud. Someș.

Építészeti akadémia. Academia de Arhitectură, București, Str. Biserica Enei 1. Tanulmányi idő: 5 év és a katonaság. A felvételi vizsga tananyaga: 1. középiskolai számtananyag. 2. Mértani rajz. 3. Szabadkézi rajz. A felvételi vizsga pontos idejét és anyagát prospektus formájában megküldik az érdeklődőknek. Díjak felvételt vizsgadíj 500 lej, Tandij 3000 lej. Huszonhárom életévet betöltött jelentkezőt nem vesznek fel. Van elhelyezkedési lehetőség.

Építészeti iskola. Academia de Arhitectură secția conductor desenator. Tanulmányi idő: 4 év. Felvételi vizsga tananyaga: 1. Mértani rajz (desen liniar). 2. Szénrajz (szabadkézzel). 3. Számtan. Geometria gimnáziumi tananyag, írásbeli és szóbeli. 4. Algebra gimnáziumi tananyag, írásbeli és szóbeli. Díjak (beiratási díj: felvételi vizsgadíj 500 lej, tandij 2000 lej. Képesítést ad az Építész vállalkozó (Architect fără diplomă) címen építések technikai vezetésére. Különbözeti vizsgával be is lehet iratkozni a felső szakra az Építészeti Akadémiára, ahonnan az okleveles építészek kerülnek ki. Csak magánvállalatnál van kilátás elhelyezkedésre, önálló vállalkozóként előnyösen elhelyezkedhetnek.

Kataszteri mérnökök elhelyezkedhetnek. A regát kataszteri felmérését 1929-ben kezdték meg, ez legalább 25–30 évig eltart. A felmérést végző hivatal (160 mérnök, 100 segédvállalkozó) közül 3–4 év múlva sokat nyugdíjaznak, de addig is újabbakat vesznek fel. Ennek a mérnöki állásnak az elnyerésére a timișoara-i vagy bucarești müegyetem elvégzése szükséges. Háromféle szakkal veszik fel kataszteri munkálatokhoz: bánya, erdő és építészeti (construcție). Ez utóbbi az általános mérnöki szak, amely a C. F. R.-nél meg bármilyen építésnél használható.

¹ Az előkészítő év sorsa bizonytalan, lehetséges, hogy a jövő évre beszüntetik.

Az állatorvosi pálya

Szükségletek: Jelenleg a romániai állatorvosok száma hétszáz, beleértve a katonai állatorvosokat is. Tekintettel arra, hogy az ország kiterjedése, megyei és járási beosztása szerint legalább háromszor ennyi állatorvosra volna szükség, ugylátszik, hogy az elkövetkezendő évtizedben ezen a pályán munkanélküli nem lesz.

Elhelyezkedési lehetőségek: A diploma megszerzése után az új állatorvos ideiglenes minőségben szolgál, legtöbbször egy közigazgatási járásban 5–6000 lej kezdőfizetéssel, a diploma megszerzése után két évvel véglegesítő vizsgát kell tennie. (Examen de capacitate) Ezen vizsga sikeres letétele után állásában véglegesítik, vagy kérheti bármelyik ideiglenesen kinevezett állatorvos állását. Magunk részéről melegen ajánljuk kisebbségi ifjaink figyelmébe ezen igen szép, változatos, egészséges pályát, mely komoly törekvésű, ambiciózus és becsületesen gondolkozó ifjaink részére biztos egzisztenciát és gondtalan megélhetést biztosít.

Dr. László Tibor főállatorvos.

Állatorvosi Főiskola. Facultate de Medicină Veterinară. Tanulmányi idő: 5 év és a doktorátus (6 év). A felvételi vizsga tananyaga: 1. Vegytan (általános és szerves). 2. Fizika. 3. Állattan. 4. Nővénytán. 5. Biológia és Anatómia. Középiskolai tananyagnál valamivel részletesebben. A vizsga írásbeli és szóbeli. Díjak: felv. vizsgadíj 100 lej, tandíj: I.-ső év 3500 lej, a többi évi 2500 lej. A végzett diákok elhelyezkedési lehetőségei: 1. Az államnál. 2. Uradalmaknál vagy magán praxis. Felvilágosítással szolgál, válaszbélyeg ellenében: Gondos Géza, Ojduła, jad. Trei Scatine (nyári cím).

A jogi pálya

Elhelyezkedés. A bírói karban és közigazgatásnál elvéve még található pár idősebb egyéntől eltekintve, jogászaink kizárólag az ügyvédi pályán keresik boldogulásukat. Az ügyvédi pálya mondhatni egyetlen életlehetőség a kisebbségi jogásztársadalom részére. Azonban az utóbbi időben hivatalos jellegű kezdeményezések történtek a kisebbségeknek az ügyvédi karból való kizárására is. Az ügyvédszövetség múlt év május havában tartott közgyűlésén kimondotta, hogy az ügyvédi kar tagjai csak született románok lehetnek. Kormánybeavatkozásra volt szükség, hogy az ügyvédszövetség álláspontját enyhítve megelégedjék a kar kisebbségi tagjainak nyelvvizsgára való rendelkezésével. De bár hogy is alakuljon a helyzet, nekünk még elképzelnünk sem szabad azt a lehetőséget, hogy a transzilvániai magyarságot az ügyvédi karból teljesen kizárják.

Kiss Árpád dr. a Magyar Kisebbségben megjelent tanulmányában 1936. év végén készült statisztikák alapján kimutatva, hogy a Transzilvániában élő 542 magyar ügyvédnek a magyarság számához viszonyított arányszáma jóval alatta marad az országos arányszámnak, – megállapítja, hogy az ügyvédi pályán túltermelés nincs, sőt sokkal több magyar jogászra lenne szükség, mint amennyi van.

Helytelen dolog lenne a dr. Kiss által kimutatott arányszámot figyelembe nem venni, a kérdést azonban elsősorban az adott körülmények, szükségletek és lehetőségek szemszögéből kell megvizsgálni.

Az idősebb generációhoz tartozó ügyvédeink mintegy 80 százalékának a professzionális jövedelme saját és családja eltartására nem elegendő, sőt nagyon sokan, más jövedelem hiányában egyenesen nyomorognak. A 20 százaléknyi kivételhez főképen azok

tartoznak, akik gazdasági érdekeltségek mellett fejtenek ki ügyvédi tevékenységet. A román egyetemet végzett fiatal ügyvédeink egy részének helyzete viszonylagosan kedvezően kezd kialakulni. Másik része azonban erős küzdelmet folytat a kezdet nehézségeivel.

Az utóbbi két év alatt számos magyar fiú szerevén meg a jogi „licentia” diplomát, az ügyvédjelöltek száma váratlanul megnövekedett. Pl. az egyik székesvárosban, ahol eddig átlag 3 magyar ügyvédjelölt volt, ma 15 magyar ügyvéddel szemben 9 magyar ügyvédjelölt van. A jelöltek javadalmazása mostohának mondható.

Szükségletek: Érdemes megfigyelni, hogy a fiatal magyar ügyvédeink az utóbbi időben a változott körülményeknek megfelelően milyen fontos szerepet tölthettek be a transzilvániai magyarság életében. Ennek ellenére jogvédelmünk még sok kívánni valót hagy maga után. Közéletünk számos kérdésének jogvédelme megfelelő emberek hiányában még gyermekcipőkben járkal. Ujabb fiatal erők bekapcsolása életszükséglet. Sajnos a fiatal jogászok egy része nem tudta megtalálni a közéleti vérkeringésbe való bekapcsolódás módját. Ezzel kapcsolatban meg kell említenem azt a helytelen szokást, hogy a fiatal ügyvédek kényelmi szempontból és pillanatnyi kis előnyökért mind a városokban igyekeznek letelepedni. *Falvainkban alig vannak fiatal erők.* Igya magyarság tömegét jelentő falusi népünk nem részesülhet kellő jogi segélyben, Pl. Treiscaune megyében egyetlenegy fiatal jogász telepedett le falun.

A mai generáció nagyrészének téves felfogásával szemben a következő nemzedéknek saját boldogulása érdekében meg kell hallania az élet parancsoló szavát, hogy a városok előzőnlése helyett a falusi járásbíró-ságok mellett telepedjen le. A fiatal jogász nemzedék annál több és jobb életlehetőséget teremt maga részére, minél inkább kiveszi részét az életkérdést jelentő belső megszervezkedésünk ügyének szolgálatából. A népi jogvédelem további megszervezése is a fiatalságra vár. Ezek mind olyan alkalmak, amelyek eddig igénybe nem vett életlehetőségeket jelenthetnek a jövő nemzedék részére.

Az ujjabban kötelezően előírt ügyvédi vizsga előreláthatólag kemény életakadályt fog jelenteni a jövő jogásznemzedék számára s az ügyvédi kar számának csökkenését fogja eredményezni. De aki eleget fog tenni a vizsga követelményeinek, ha az ügyvédi foglalkozás nem is fog meggazdagodási lehetőséget jelenteni, számíthat arra, hogy népünk életében igen fontos szerepet betöltő testületnek lesz a tagja.

Sőt a közszellem változásával remélni lehet, hogy a bírói karban s a közigazgatásnál is képviselve lesz a kisebbségi jogász társadalmunk.

Dr. iuris.

A jogi pályára az ország négy egyetemének jogi fakultásán lehet tanulni. Tanulmányi idő: 4 plus 1 év (doktorátus). Miután az utóbbi években jelentkezők száma kisebb, mint az a létszám, mint amennyit a törvény előír, majdnem minden jelentkezőt felvesznek. Tanulmányi idő négy év, doktorátus még külön egy év. Négy év és megfelelő vizsgák után az ugynevezett licentával már beiratkozhatik az ügyvédi kamarába, melyben licentával két évet, doktorátussal egy évet kell gyakoronkoskodni és ezután az egyetemi városok bizottságai előtt ügyvédi gyakorlati vizsgára jelentkeztetik. A bucurești-i jogi szak-jogi (juridică) és közgazdaságtani (politico-economică) ágakra oszlik. Felvételi vizsga tananyaga a középiskolában tanult jog (economia politica) constituțională administrativă), 2. román és romai történelem, 3. latin nyelv, fordítás. 4. logika és szociológia, 5. a román irodalom. A jogból és a latinból írásbeli vizsga is van. Vizsgadíj 100 lej, tandíj 2500 lej, mely két részletben is fizetendő.

Gazdasági pálya.

Elhelyezkedési lehetőségek: A gazdasági pályán megélhetésüket biztosíthatják azok az ifjak, akik földbirtok fölött rendelkeznek, vagy olyan tőke felett, amely a hitelszerzést, vagy a bérleti lehetőséget megadja. Minthogy az anyagi eszközökkel nem rendelkező ifjak csak igen csekély számban mehetnek gazdasági pályára, *minden földbirtokkal rendelkező ifjunak el kell végeznie a gazdasági akadémiát.* Minden magyar kézen levő birtokot mintagazdasággá kell fejleszteni, hogy a környék kisgazdáinak példás tanulási lehetőséget adjunk. Minden birtokos a környék kisgazdáinak példás tanulási lehetőségét adjunk. Minden birtokos a környék kisgazdáinak tanítómestere kell hogy legyen... Sajnos, *magyar nyelvű gazdasági középiskolánk nincsen, pedig erre nagyobb szükségünk volna, mint az akadémiára.* Tulajdonképpen ez volna kisebbségi sorsunkban és birtokviszonyaink között a helyes, hogy a negyedik gimnáziumból mehessenek az ifjak gazdasági középiskolába... *Dr. Török Bálint* az ÉGE igazgatója.

Szükséglet:

Ujabban a kormánykörök fokozott gondot fordítanak országunk mezőgazdasági életének fejlesztésére. Az ezzel kapcsolatosan nyilvánosságra hozott tervek közé tartozik az is, hogy lehetőleg minden vidék (megyenként legalább négy öt) kapjon egy ugynevezett gazdamérnököt, amely képesítést a gazdasági akadémia elvégzése nyújt. Mivel jelenleg elenyészően csekély a gazdamérnökök száma, a magyar ifjuságnak a gazdasági akadémia végzése után előreláthatólag kilátása lehet sok ilyen állás elnyerésére is.

Gazdasági akadémia Tanulmányi idő négy év és egy gyakorlati év. Beiratkozási díj ötszáz lej, ez négy évre szól, tandíj évente 1500 fő és 240 mellékdíj. Felvételi vizsgáján fizikából, kémiából, számtanból és természetrajzból kell vizsgáznai 7-es médiával és szegénységi bizonyítvánnyal ösztöndíjat is lehet kapni.

Kereskedelmi és ipari pályák.

Elhelyezkedési lehetőségek: A kereskedelmi pályának ma a bankok és a nagyvállalatok nem nyújtanak elhelyezkedési lehetőséget... Mégis vannak lehetőségeink, de csak úgy, ha ezeket magunk teremtjük meg. S ha kihasználjuk az önként adódókat. Első ilyen lehetőség az, hogy a fiatal *ne hivatalnoknak menjen nagyvállalathoz, de igyekezzék magát önállóítani.* Olyan vállalathoz menjen, ahol ennek kitanulásához mód van, nyitott szemmel, a többletmunkától nem irtózva szerezze meg felkészültségét. Egyik legjobb tanulólhely a szállítási és nemzetközi szállítási vállalat. Az önállósításnál főszempont az legyen, hogy *olyan ágával foglalkozzék a kereskedelemnek, amelynek rentabilitásáról maga győződik meg...*

Szükséglet: Az új magyar kereskedő-generáció főfeladata felkutatni a belföldi forrásokat, azok árúit összegyűjteni és standardizálni. Az ilyen *gyűjtőkereske-*

Képzőművészeti Akadémia, București. Tanulmányi idő: 5 év. Felvételi vizsga tananyaga: gipszmodell után szénrajz, az ókor története az ókor művészetével kapcsolatban. Díjak: vizsgadíj 506 lej, tandíj 1650 plusz 500 és 100. A diáktólthon könyvtárában található szakkönyvek: „Magyar iparművészet” stb. folyóiratok és műv. történet. Szakjai: Festészet. 2. Szobrászat. 3. Dekoratív művészet. Rajztanári és művészeti pályára ad képesítést. Felvilágosítással szolgál, válaszbélyeg ellenében: Nagy Béla, Cluj, Calea M. Foch 28.

dőknek nálunk nagy jövője lenne úgy a városokon, mint a falvakon, mert az új magyar kereskedőnemzedéknek nem szabad megriadnia attól, hogy a faluhoz térjen vissza. A falusi szövetkezeti vezetői állás kenyeret ad. A tanult szövetkezeti vezetőnek igen nagy hivatása van termelő és értékesítő szövetkezeti hálózatok megteremtésében. Fejlett fogyasztási és hitelszövetkezeteink mellett ezeket nagyon nélkülözzük, enélkül pedig a szövetkezeti rendszer nem fejtheti ki egészen a maga áldásait.

Dr. Bereczky Ernő,
kereskedelmi és iparkamarai titkár.

Kereskedelmi Akadémia. (București, Cluj.) Tanulmányi idő négy év és egy gyakorlati év. Tandíj 2000 lej, amelynek felét tanulmányi előmenetel, szegénységi bizonyítvány alapján elengedik. A felvételi vizsga tananyaga: román nyelv és számtan, (középiskolai anyag) jog közgazdaságtan (középiskolai anyag). Erre vonatkozó adatok évente változnak, ezért szeptemberben nyomtatott ismertetőt kell kérni a titkárságtól. A kereskedelmi akadémia szakjai kereskedelmi és ipari szak, 2. közgazdasági szak. Ezelőtt konzultációs szak. A kereskedelmi akadémia képesítést ad kereskedelmi iskolai tanárságra, ezenkívül pedig magántisztviselői állásra, ipar és magánvállalatoknál, vasutnál, pénzügynél és közigazgatásnál.

A bucarești szövetkezeti akadémia. Szövetkezeti Tudományok Akadémiája néven 1920-ban alakult meg először Romániában a felsőbb szövetkezeti tudományok tanintézete a maga nemében az egész Európában egyetlen szövetkezeti főiskola. Két tanévből és a gyakorlati időből áll a tanulmányi idő. Végzett növendékei közül 69 a központi szövetkezeti intézményeknél, a többi a Federáléknak nevezett szövetséges népbankoknál helyezkedett el. 1920 óta 800 hallgatója volt és 225 oklevelet adott ki.

Az akadémiaira beiratkozhatnak mindazok, kiknek érettségi bizonyítványuk, vagy felsőkereskedelmi iskolai végzettségük van. Az első év után a nyári hónapokban vidéki szövetkezeti ellenőrök mellett két havi gyakorlati képzést kapnak, mely megisméltödik a második évfolyam után is és ezután tehetik le az oklevél elismeréséhez szükséges szakvizsgát.

Az akadémia tanári kara a romániai szövetkezeti élet vezető- és szakfőnökeiből tevődik össze. Az évi tandíj 1000 lej, van 12 ösztöndíjas hely diáktólthonunkban. A tanév november 1-én nyílik meg és június 15-ig tart.

A tanári pályára országunk mind a négy egyetemén be lehet iratkozni a bölcsészeti (litere) és a természettudományi karokon (știința). A felvételi vizsgák október 10 és 39 között vannak, a nyelv- és irodalomszakaszokon majdnem minden esetben kell vizsgáznai a választott szakon kívül a román, latin és francia nyelvből és irodalomból. A vizsgák tárgyait rendszerint a választott főszak és annak rokontárgyai képezik a felvételi vizsgánál. A nyelv- és irodalmi szakok évi tandíja 2500 lej, a földrajz 2500, a természetrajz 300, fizika 3500, kémia 4000. A felvételi tárgyak évente változnak. Négy év után licentia-diplomát kapnak, majd egy év alatt elvégezhető a pedagógiai szeminárium. A bucarești-i egyetem štiiința-szakján elektrotechnika és ipari vegyészeti ágak is vannak, amelyek 1941 október 31-ig végzett növendékeinek még mérnöki diplomát adnak, mely a műegyetem diplomáival egyenrangú. 1941 őszén túl mindkét szak csak doktorátust ad.

A tanári pályára menők közül a természettudományi szakosok egy része főleg a kémia és elektrotechnika-szakosok ipari és más vegyi nagyvállalatoknál is elhelyezkedhetnek. A többi tmári diplomával középiskolai állásokat leket nyerni. Ma a kisebbségek számára ezek az állások csak egyházaink középiskoláinál állanak rendelkezésre, ezért a szakcsoportosításnál a tanárjelöltek vegyék tekintetbe egyházaink vezetőinek fenti utmutatásait, melyek szerint *a rom. kat. középiskolákban filozófia, francia, magyar és latin szakokkal lesz elhelyezkedési lehetőség, a ref. középiskolákban pedig filozófia, magyar, latin, fizika, kémia szakosoknak és ezen kívül egy-két francia szakosnak is még.*

Szabad pályák

a IV. és VIII. osztályt végzettek számára

Az ipari középiskolákról.

Gârbacea „Orientarea economică profesională” c. konferenciáján (1935, Jan. 5.) közzétett egy kimutatást, amely szerint míg Oxfordban 5800, Cambridgeben 4500 diák tanul, a București i diákság száma 21.000-et is meghaladja.

Ezt indokolja az a tény, hogy a háború után Romániának szüksége volt egy új intellektuális osztályra.

De vajjon indokolt-e ez az egyetemre való tódulás a magyar fiatal-ság részéről, mikor egyházaink csekély számú papi, tanári és tanítói helyein kívül csak az egyre nehezedő u. n. szabad pályák maradnak meg elhelyezkedési lehetőségnek?

Mennyivel helyesebb lenne az, ha fiatalság egy jelentős és arravaló része a sokkal jövedelmezőbb és a magyarság megerősödését sokkal inkább elősegítő ipari és kereskedelmi pályát választaná. Erre ma új lehetőségek is nyíltak. 1936 ápr. 16-i az ipariskolák szervezését és működését szabályozó törvény szerint az ipariskolát végzetteknek ugyanazon jogaik és ugyanazon címeik vannak, mint a teoretikus liceumok végzettjeinek. 15–19 §.

A törvény foglalkozik az ipariskolák szervezésével, működésével és képesítésével. Az ipariskoláknak az új törvény szerint három foka van: *ipari gimnázium, liceum és speciális ipariiskola.*

Az ipari gimnáziumba 4 elemi végzettséggel lehet iratkozni. Felvételi vizsga csak abban az esetben van ha a jelentkezők száma meghaladja a felvehetőket; a 7 elemi osztályt végzettek egy vizsga letétele után a 3 osztályba iratkozhatnak. 12 §. Akik az egy és 2 osztályt egy teoretikus liceumban vagy földművesiskolában végezték, a különbözeti vizsga letétele után a 2 illetve 3 osztályba veszik fel, 25 §. A jelentkezőknek 11-től 15 éves koruaknak kell lennie. Miniszteri engedéllyel 6 hónappal fiatalabbakat és 2 évvel idősebbeket is felvesznek. 13 § Az ipari gimnáziumot végzettek abszolváló bizonyítványt kapnak, mely a gyakornoki cím (practizant) használatát és a sorozó törvény (Legea Recrutării) 72 § kedvezményeit biztosítja. A munkás-

igazolványt megkapja az is, aki az iskolák mellett működő és az ipari iskola felügyelete alatt álló műhelyekben praktizál két évig és a vizsgát sikerrel teszi le. 35 §.

Az ipari liceum-ba a beiratkozás-kor felvételi kell. Jelentkezhetnek ipari, technikai, teoret. gimnáziumot végzettek. A jelentkezőknek 15- és 18 éveseknek kell lenniök. (miniszteri engedély alapján lehet 6 hónappal fiatalabbak és 1 évvel idősebbek.) 17. §.

Az ipari liceumok végzettjei egy abszolváló bizonyítvány alapján a *mesteri* címet nyerik a sorozó törvény 72. §. előnyeit élvezik 38. §.

Speciális ipari iskolák-ba mehetnek mindazon ipari, teoretikus, földműves, kereskedelmi liceumot végzettek, akik az előírt vizsgát sikerrel teszik le. 20. §. Ezen iskolákba 19. évet betöltöttek (miniszteri engedély alapján 1 évvel fiatalabbak) jelentkezhetnek. 21. §. Az iskola végzettjei ipari művezető (conductor industrial) címet nyerik; a sorozó törvény 71. §. élvezik; és felső technikai iskolákba (politechnika, egyetemi technikai intézetekbe, építészeti és szépművészeti akadémiára) továbbá kézimunka tanári szakra (teoretikus vagy ipari iskolák számára) iratkozhatnak 43 §. Ezen egyetemi nivóju iskolákba egy felvételi vizsga sikeres letévése után juthatni, amelyet egy bucurești és e célból összeállított bizottság előtt kell letennie.

Az ipari iskolák tanerővel való ellátását egy speciális iskola a „*Scoala normală a învățământului industrial*” végzi 57. §.

A felsőfokú ipari iskola elvégzése után és egy hathónapos pedagógiai gyakorlat után a képesítési vizsgára jelentkezhetnek. (100 §.)

Aki az ipari iskolák egy osztályát 2-nél többször ismétli, az ország összes ipariskoláiból eltávolítatik (26 §)

A külföldön szerzett ipari iskolai diplomák csak abban az esetben érvényesek, ha azokat az Állandó Közoktatásügyi Tanács (Consiliul permanent al Instrucțiunii), az Ipari Tanügy képviselőjével egyetemben elismeri. 27. §.)

A Cluji Kereskedelmi és Iparka-

mara körzetébe tartozó ipari iskolák a következők.

Ipari gimnáziumok:

Aiud: (Szakjai) Asztalos és lakatos.

Déva: Asztalos, lakatos, elektrotechnikus és szobrászat.

Năsăud: Asztalos, lakatos, szobrászat, kovács és kerekés.

Sibiu: Cipészet, szabó, kárpitós, utazási kellék, festészet.

Turda: asztalos, lakatos, szobrász.

Hunedoara: Asztalos, lakatos és szobrász.

Mercurea-Ciuc: asztalos, lakatos.

Prundul Bârg: Asztalosság.

Viștea de Jos: Asztalos és lakatos.

Zlatna: Asztalos, kőfaragó és csiszoló.

Baia de Cris: Asztalos, lakatos.

Odorhei: Kerámia.

Ipari liceumok:

Tg.-Mureș: Asztalos, lakatos, szobrász.

Satu-Mare: Asztalos, szobrászat, kárpitós.

Cisnădie: festészet, szövés, fonás.

Dizmacsek Tibor.

A **textil főiskola**, mely a bucurești politechnikának helyiségeiben működik (Calea Griviței 132) a textilgyárak részére képez ki szakmunkásokat és munkavezetőket, s ebben az iparban nagy fellendülés lévén, jó elhelyezkedési kilátásokat nyújt. A liceum elvégzésével, de baccalaureatus nélkül is be lehet jutni reá. Tanulmányi idő 2 év (elmélet és gyakorlat a gyárakban). Első évre versenyvizsgák alapján vesznek fel, melyre okt. 1-ig kell jelentkezni a kérvényhez mellékelt következő bizonyítványokkal: 1. a liceum, felső kereskedelmi iskola, felső ipariskola, vagy alsófokú textilisiskola elvégzéséről szóló bizonyítvány. A versenyvizsga díja 600 – (textiliskolásnak 400) lej. Anyaga a középiskolai fizika. A versenyen átmentek nov. 5-ig évi 6000 lejtt kell befizessenek, ebből 2000 lejnek dec. 5-ig való befizetésére kivételesen haladékot adnak. Tandíjmentesség nincs. Egy nyári vizsgaszesszió és egy őszi javítóvizsga van. A két év és abszolváló vizsga után a tanfolyamról diplomát kapnak a végzettek.

Nyitott kapukat döngetnek

a fiatal írók, mikor egyéni érvényesülésüket a mai beérkezettek részéről akadályozva látják. Nyissunk ki bármely folyóiratot vagy napilapot, az ő cikkeik, verseik, novelláik vannak benne többségben. Nézzünk szét irodalmi és más estélyek programjain: őket találjuk ott. A fiatalok ma divat az irodalomban s a néha talán előforduló személyi sérelmek nem mindig joggalalanok – és nem feltétlenül fiatalok ellenesek, a vélt világnézeti különbségek miatt. Akkor hát miért döngetik olyan jobb ügyhöz méltó buzgalommal a számukra már rég kinyitott kapukat?.

Kiket akarnak legyűrni itt és kicsodák?

Szentimrei Jenő, aki joggal tarthatja magát a „kárhoztott transzilvánizmus egyik ősenek”, szellemes cikkben szól hozzá „Az erdélyi valóságglátás terméketlen vitájához”. („A tyúk volt az első, vagy a tojás?” Brassói Lapok 1938 május 23.) Miután kimutatja, hogy az európaiság és a transzilvánizmus közt mondva-csinált ellentét van csupán, mert az igazi transzilvánizmus (az Apáczai Csere Jánosoké) mindig európaiság is volt, rátér arra, hogy az imperiumváltozás utáni első transzilvánista irónemzedék igen is reális látást vitt az irodalmi köztudatba. Majd rátér arra, hogy ma „van egy valóságglátás a társadalmi sikon is”, az Erdélyi Fiatalok... a társadalmi valóságkeresésben lebecsülhetetlen átvérő munkát végzett. Főként anyagi eszközei hiányoztak azonban ahhoz, hogy meglátásait a gyakorlatba átvigye s az általa javallott néptársadalmat kutató módszerek segítségével az anynyira kívánatos valóságfeltáró munkát elvégezze”. Az irodalom és társadalomtudomány összeházasításában Balázs Ferenc megelőzte a mai „valóságglátókat.” „Ha ő nem volt valóságglátó, akkor a mai fiatalok hiába erőlködnek, sohasem is lehetnek az.” Itt tehát semmiféle ellentét nincs, a fejlődés folyamatos. Nálunk „a rajongó transzilvánizmus hiányzik”. „Nem ellentét van, csak fogalmi zavarok” A romantikus szemléletnek nem a realista a homlokegyenest ellenkezője, hanem a klasszikus.”

„Miért hát akkor a nagy vészkiáltás? Kiket akarnak vagy kiket akarnak legyűrni itt és kicsodák? A régi polgári osztályszellemet akarják megfrissíteni, vagy a polgári társadalomszemléletet? Ha igen, nyiltn meg kell ezt mondani, s nem elbűjni szavak rejtekeibe, s mint valami fedezékből lődni „realisták”-nak „romantikusok”-ra és viszont.”

Bizonyítson Kovács Katona Jenő!

Kovács Katona Jenő írja a Gaál Gábor szerkesztette Korunk 1938 májusi számában (A transzilvániai realizmus kérdése c. cikkben): „A transzilvániai magyarság életének feltárása egyébként már ennek a transzilvániai realizmusnak köszönhető létrejöttét.”(?) „.....Szóban és nyilatkozatokban a mozgalom minden hibáját felnagyítva hánytorgatják.... Bizonyos, hogy a Fiatalok hasonló munkáját sokkal kellemesebb volt elfogadni, őskori leletként kezelték a falut s tradíciójukhoz csökönnyösen ragaszkodó lakóit. Nemhogy nem akartak alakítólag hatni ott, ahol szükségét látták, de jóformán fel sem vetették a szempon-tokat, melyekkel változtatni lehetett volna. A transzilvániai realizmus az, mely ha stilszerűtlen eszközökkel is, keresztül akarja vinni a transzilvániai magyar társadalom belső átfarmálódását és szükség szerinti megszerzését. Ennek érdekében pedig él a lehetőséggel, amit a dinamikusá tett falukutatás rejt.”

Az ellenünk emelt súlyos vád és ezek a nagyotmondó állítások üres szofia-beszédek (nem tudni mi célból), ha azokat nem bizonyítják. Felszólítjuk tehát Kovács Katona Jenőt, hogy

1. bizonyítsa be azt, hogy az Erdélyi Fiatalok elleni vádját melyik falutanulmányunkra vagy falufüzetünkre (Gyallay Pap Zsigmond; A nép és az intelligencia, – Mikó Imre „Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés” című műveire) vagy egyáltalán mire alapítja? Konkrét tényeket kérünk!

2. Kegyeskedjék nekünk, benemavatottaknak is megmagyarázni, hogy mit ért „transzilvániai realizmus” és „dinamikus falukutatás” alatt, hogy ezt végre mi, gyengébbek is megérthessük.

3. Sziveskedjék bizonyítani, hogy a „transzilvániai magyarság élete feltárásának létrejötté” (hát létrejött már?) – hogyan köszönhető a „transzilvániai realizmusnak”? Mi ugyanis nem ismerünk egyetlen olyan dolgozatot, még kevésbé könyvet, mely eme meghatározatlan, ködös „transzilvániai realizmus” jegyében vagy általunk ismeretlen szempontjaiból csinált volna szociográfiai tanulmányt.

Az is jellemző,

hogy a transzilvánizmus elleni mostani támadásoknak legtöbbje – a Korunk hasábjain jelent meg, (Szemlér, Senczei cikke stb.) és hogy ezzel párhuzamosan „a transzilvániai realizmus”-ról szóló cikkek is ott jönnek. K. Balogh Edgár egy látszólag egyenliten és simitani próbáló cikkben (Vágykép és valóság, Brassói Lapok 1938. május 1.) szerepéből kiközökkenve, meg is dicséri ezért a Korunkat. A folyamat világos: mondva-csinált írói – nemzedéki ellentétből kieroszakolni a transzilvánizmus olyan vitatását, amellyel diszkreditálják, a köztudatban neveltségessé tegyék azt a fogalomkört, amelyben itteni életakarunk hite van ki kristályosodóban. A következő lépéssel a már lejáratott-nak vélt fogalom helyére „a transzilvániai realizmus fogalmát próbálják behelyettesíteni, amelyet azonban természetesen nem magyaráznak meg. A transzilvánizmusban kifogásolták a logikai magyarázat, a fogalmi körülhatároltság hiányát, a mithoszt, – a realizmust viszont nem magyarázzák meg, nem határolják körül a fogalmát, s valami mithologikus varázserőt tulajdonítanak neki. Itt tehát már nem hiba a logikai magyarázat hiánya, itt már nem hiba a mithos. Nem, mert ez az agyonütendő transzilvánizmus behelyettesítésére szánt ködös, zavaros mithologikus „realizmus” kiválóan alkalmas arra, hogy adott pillanatban mintegy álarcot levessék és helyébe tegyék azt a racionális, jól körülhatárolt ismeretes világnézetet, – amely köztudomásúan a Korunk világnézete.

Az Ifjú Erdély Bartók-Kodály hangversenye.

A jég – úgylátszik, lassacskán mégis megtörik. Mikor 1932-ben az Erdélyi Fiatalok székely népdalestélyt rendezett, a Bartók-Kodály zene ifjúsági népszerűsítésére, még csak félháza kapott.

De utána nemsokára Domokos Pál Péter és Szántó Béla elültetik a magot a rom. kath. középiskolás és egyetemi hallgatók közé, s pár év múlva ime, egész estét betöltő műsorral vonul ki a helyi ref. fiu és leánygimnázium és az aiudi ref. kollégium énekkara, a Ref. Teológia énekkarával és egy csomó értékes fiatal szereplővel, hogy hitet tegyen a népből sarjadt zene mellett telt színházi terem közönsége előtt 1938. máj. 24-én. Szabó Géza és Benedek Kálmán jó munkát végeztek a betanítással, az énekkarok fiatalsága pedig fegyelmelt lelkesedéssel, sodró erővel énekelt. Szabó Géza, Kemény Géza, Moldován Melinda kiforrott előadó művészek. Nagy Sárika Kőmives Kelemenné előadása a hanghordozás és mozdulat legfinomabb és legszerényebb eszközeivel az egyszerű székely lány viseletében egyszerűségében is nagyarányú művészi teljesítmény volt. Öseredeti előadó-tehetség, akinek ki kell művelnie önmagát, de sajátos iskolában, mely sajátos művészetét nem rontja meg. Az estély rendezéséért az Ifjú Erdély ref. középiskolás folyóiratot köszönet illeti. S most már joggal várhatjuk az ifjusági Bartók-Kodály estélyt is, amelyen végre *felekezeti különbség nélkül* az egész magyar ifjuság együtt hódol a magyarság felekezeti egyetemes két zenei géniusának.

Dr. Jancsó Béla

A Székely Társaság tankönyv kölcsönkönyvtárait az 1937–38. tanévben is sokan vették igénybe. A jogi könyvtár 15 hallgatónak 25 könyvet adott kölcsön, az orvosi könyvtár 14 hallgatónak 87 szakkönyvet kölcsönözött ki pár lej kölcsön-díjért. Az érdeklődőkkel dr. Jancsó Béla a kölcsönkönyvtár ügyeiben minden szerdán este 6–7-ig személyesen is készséggel tárgyal a Társaság helyiségében Cluj. Cal. M. Foch 43.

Szabó Dezső ítélete jogerőssé vált

Olvastuk és nem hittünk szemeinknek. Leirjuk és még most is hihetetlennek tartjuk. Pedig megmásíthatatlan tény – amit egy későbbi jobb belátás sem fog tudni megneemtörténtté tenni, – hogy a budapesti törvényszék ítéletét, amellyel Szabó Dezsőt a nagybirtokos osztály és a zsidóság elleni osztályellenes izgatásért egy havi fogházra ítélte, az összes felelbbviteli fórumok jóváhagyták s így az ítélet jogerőssé vált. Szabó Dezső előtt megnyílt a börtön kapuja.

A törvényszék ítélete után ezeket irtuk: „Bizunk a magyar igazságszolgáltatás bölcsességében, hogy a megvádolt magyar megújulási akarat pöreiben megfogja látni azt a legmagasabb szempontot is, hogy a magyarság érdeke a belső bajokkal és hibákkal való becsületes szembenézés és a bajok okainak megszüntetése útján való megújulás, nem pedig az elhallgatás öngyilkos magatartása, amely mögött a bajok még végzetesebben pusztítanak.”

Nem így történt. És azzal a kifejezhetetlen erejű fájdalommal, mely eltölt mindenkit, aki a magyar megmaradás és fejlődés egyetlen útját abban a sajátos magyar haladásban látja, amelynek alaptörvényeit Szabó Dezső fejezte ki, – kérdezzük: miért nem történt így?

Mikor 1923-ban (az Uj magyar ideologia születésének évében) első ízben ítélték el kétévi fogházra az új magyar gondolkodás géniuszát (az ítélet végrehajtását akkor a magyar kultúra 150 kiválóságának kegyelmi kérvényére Horthy kormányzó felfüggesztette) már az az ítélet is megrázott mindenkit, akinek a lelkiismereti alapon álló szólásszabadság szent ügy. Pedig még akkor sokak előtt kérdéses lehetett, hogy a Szabó Dezső által megvilágított úton kívül nincs-e más járható út a magyarság számára? Az azóta eltelt 15 év eseményei azonban megmutatták a Szabó Dezső politikai meglátásainak igazságát. A legutóbb történtek pedig azt, hogy a Szabó Dezső megmutatta út nem az egyik, de immár az *egyetlen* járható út, amelyen a magyarság önmagát megtarthatja. Az idő igazolásának pillanatában, a beteljesedett jóslatok közepette elítélni az új magyar gondolkodás géniuszát: ez nemcsak újabb lelkiismereti sérelem, ez politikai vakság is.

Számunkra végtelen fájdalmat jelent az, hogy a magyar bíróság ebben az ítéletben nem tudott arra a magaslatra emelkedni, amit Szabó Dezső „A bírói tekintély lélektanához” című tanulmányában olyan gyönyörűen kifejezett: „A Bíró nem az uralkodó jogrend szolgája, nem a jogrend érdekeinek képviselője. A törvényeket nem a bíróság hozta. Ha a jogrend szolgája, ha a jogrend érdekeinek képviselője volna: nem ítélezhetnék a jogrend és a politikai vádlott közt felmerült ügyben. A Bíró: a közösség és az egyén, a nemzet és az emberiség érdekei szerint mérlegelt, igazság szolgája a jogrend által eléje szabott törvények legszélesebb lehetőségéig.” Tehát: „a Bíró a meglévő törvények legszélesebb lehetőségéig éppen olyan függetlenül és bíróilag áll a jogrend követelményeivel, mint a vádlottal szemben.”

Ez az ítélet, melyet az egyetlen lehetséges magyar haladás szellemi vezérére szabtak, nemcsak őt sújtja. Ez az ítélet mérhetetlen erkölcsi rombolást végez mindazoknak a lelkében, akik hinni akarják, hogy a rég esedékes belső magyar megújulás és átalakulás az egyetlen egészséges módon; békés és sajátos magyar úton is megvalósulhat. Ez az ítélet – úgy érezzük – alkalmas arra, hogy fokozza a lelki ellentéteket és gyöngítse a faji szolidaritást a magyar sors egy kritikus időszakában.

Szabó Dezső nem lett kisebb általa. Az újabb megpróbáltatás megnövteti azok előtt is, akik eddig nem látták egész arányában az ő jelentőségét. Akik pedig eddig követték, azok mélyeséges megrendüléssel, lélekben együtt mennek vele a börtönbe.

Az Erdélyi Fiatalok rendíthetetlen együttérzését és mélyeséges tiszteletét fejezi ki Szabó Dezsőnek a megpróbáltatás óráiban.

*
*
*

Lapzártakor értesülünk, hogy a Kovács Imre elleni ítélet (3 havi fogház is jogerőssé vált. Testvéri üdvözlötünket küldjük a „Néma forradalom” írójának.

AZ ERDÉLYI FIATALOK KIADVÁNYAI:

Falufüzetek: 1. Gyallay Pap Zsigmond: A nép és az intelligencia. Ara: 20 lej. Főiskolásoknak kiadóhivatalunkban: 8 lej.
2. Hogyan tanulmányozzam a falu életét? (Kérdő ív) Ara: 15 lej. – 3. Demeter Béla: A transzilvániai falu és a szellemi áramlatok: 10 lej. (Főiskolásoknak 5 lej.)
4. Mikó Imre: A transzilvániai falu és a nemzetiségi kérdés: 40 lej. (Főiskolásoknak 25 lej.)
László Dezső: Akarom, tisztán lássatok. (Széchenyi), Ara 40 lej. – László Dezső: A siető ember (Zrinyi) Ara 40 lej Kaphatók és megrendelhetők kiadóhivatalunkban.

Pályaválasztók figyelmébe!

Jelen számunk túlnyomó részét új pályaválasztási tanácsadónk foglalja el. Miután az ügy érdekében a legszélesebbkörű utbaigazítást kíséreltük meg, eredeti közleményeinken kívül felhasználtuk Dr. László Tibornak és Dr. Török Bálintnak az E. F. 1936. nyári számában megjelent cikkeit is.

Pályaválasztási számunkat 20 lej bélyeg beküldése ellenében bárkinek készséggel megküldjük.

FŐMUNKATÁRSÁK:

Balázs Ferenc, László József

Bíró Sándor, Debreczeni László, Haáz Ferenc, dr. Jancsó Béla, László Dezső, dr. László Ferenc, dr. Parádi Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, dr. Tonk Emília, dr. Váro György.

KIADÓHIVATALI titkár: Sinkó Ferencz.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Cluj, Str. Kogălniceanu 13 szám, földszint. Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

ELŐFIZETÉSI DIJAK: Belföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, tanítóknak is 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei, Magyarországon: 1937 január 1-től kezdve 5 pengő, főiskolásoknak 3.50 P, Csehszlovákiában egész évre 40 csehszlovákiai dinár, Jugoszláviában egész évre: 70 dinár.

MAGYARORSZÁGI FŐBIZOMÁNYOS a „Studium” könyvesbolt, Budapest, Kecskeméti-u. 8. Magyarországi előfizetési díjak általa is beküldhetők. Csekk számla: 4041.

PÉNZKÜLDMÉNYEK László Dezső szerkesztő címére küldendők: Cluj, Str. Kogălniceanu 16, Református kollégium.

Felelős szerkesztő és kiadó: László Dezső.
CENZURAT. „Gloria” Cluj